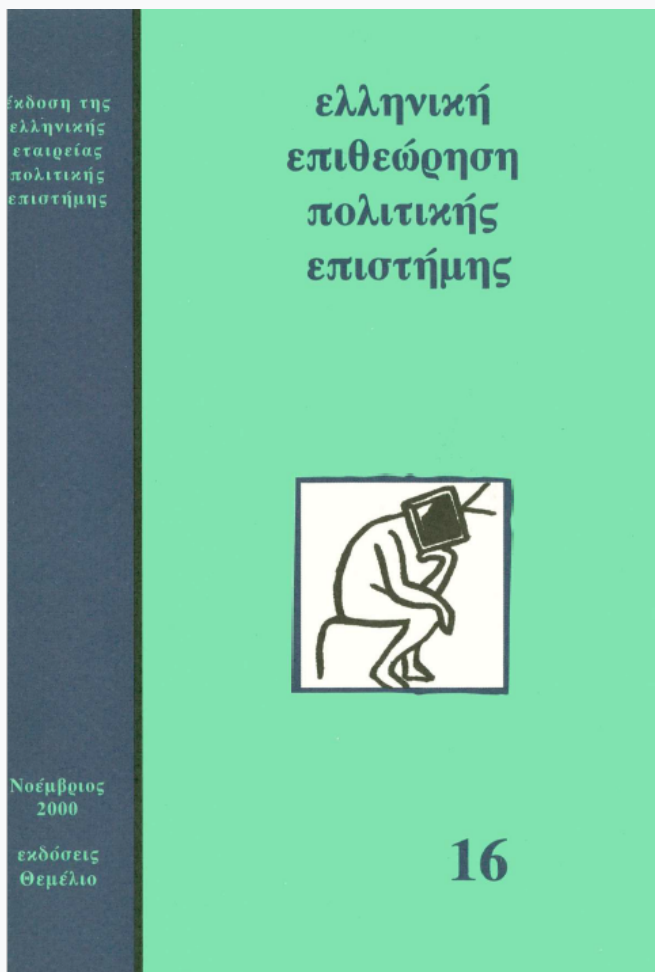

Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης

Τόμ. 16 (2000)

Αφιέρωμα: Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης

Σκάνδαλα, ΜΜΕ και δείκτες προσωπικότητας: Ο γρίφος του πολιτικού απυρόβλητου

Τερέζα Καπέλου

doi: [10.12681/hpsa.15190](https://doi.org/10.12681/hpsa.15190)

Copyright © 2017, Τερέζα Καπέλου

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Καπέλου Τ. (2017). Σκάνδαλα, ΜΜΕ και δείκτες προσωπικότητας: Ο γρίφος του πολιτικού απυρόβλητου. *Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης*, 16, 147–186. <https://doi.org/10.12681/hpsa.15190>

ΣΚΑΝΔΑΛΑ, ΜΜΕ ΚΑΙ ΔΕΙΚΤΕΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑΣ Ο ΓΡΙΦΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΚΟΥ ΑΠΥΡΟΒΛΗΤΟΥ

Στο παρόν άρθρο θα διερευνηθεί ένα ιδιαίτερα ενδιαφέρον ερώτημα στο χώρο της πολιτικής επικοινωνίας: για ποιους λόγους ορισμένα πολιτικά πρόσωπα επιβιώνουν, ενώ άλλα υποκύπτουν στις επιβλαβείς συνέπειες που έπονται ενός πολιτικού σκανδάλου; Στα δύο πειράματα που παρουσιάζονται εδώ θα αναλύσουμε τον τρόπο λειτουργίας των χαρακτηριστικών της προσωπικότητας (personality traits) πολιτικών υποψηφίων οι οποίοι κατηγορούνται για κάποιο πολιτικό σκάνδαλο, εστιάζοντας στο κατά πόσο τα χαρακτηριστικά αυτά είναι φορείς πολιτικού απυρόβλητου. Τα εξαγόμενα των δύο ερευνών συντείνουν στο ότι οι δείκτες των χαρακτηριστικών της προσωπικότητας ενός πολιτικού, και ιδιαίτερα η ικανότητα και η εντιμότητα, είναι δυνατόν να λειτουργήσουν κατά τέτοιο τρόπο ώστε να αντισταθμίσουν τις ενδεχόμενα αρνητικές συνέπειες ενός πολιτικού σκανδάλου. Συγκεκριμένα, υψηλές αξιολογήσεις της ικανότητας ενός πολιτικού από μέρους του κοινού είναι δυνατόν να λειτουργήσουν ως «προστατευτική ασπίδα», εξουδετερώνοντας τις αρνητικές συνέπειες ενός σκανδάλου. Ένας πολιτικός που αρχικά θεωρείται πολιτικά ικανός, είναι ανθεκτικότερος σε πολιτικά σκάνδαλα εν συγκρίσει με τον πολιτικό που είναι λιγότερο ικανός, ανεξάρτητα από τη σοβαρότητα του σκανδάλου. Τέλος, παρότι η εντιμότητα δε λειτουργεί ως προστατευτική ασπίδα στην περίπτωση ενός σοβαρού σκανδάλου, είναι δυνατόν να έχει προστατευτική δράση στην περίπτωση ενός ηπιότερου σκανδάλου.

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΕΝΝΟΙΕΣ

Η διαφθορά και τα σκάνδαλα είναι κοινός τόπος στον πολιτικό χώρο.¹ Χαρακτηριστικά, ο Τοκβίλ σημείωνε τη σημαντική θέση της

* Διδάσκουσα στο Τμήμα Πολιτικών Επιστημών του State University of New York at Stony Brook.

1. Για έναν πρώτο ορισμό των όρων, βλ. R.C. Brooks, «The nature of political corruption», στο *Political Science Quarterly*, τχ. 24, 1909, σ. 4.

διαφθοράς στην αμερικανική πολιτική σκηνή ήδη από το 1861.² Ο πολιτικός ερευνητής όμως που κατέχει την πατρότητα του ευρύτερα χρησιμοποιημένου ορισμού του όρου «διαφθορά» στο χώρο των κοινωνικών επιστημών είναι ο Nye. Σύμφωνα με τον ορισμό του, διαφθορά είναι «η συμπεριφορά η οποία είτε αποκλίνει από τα επισήμως αποδεκτά καθήκοντα μιας πολιτικής θέσης, εξαιτίας οφέλους που είναι ιδιωτικό (προσωπικό, οικογενειακό, στενά φιλικό), χρηματικό, ή εργασιακό, είτε [η συμπεριφορά που] είναι αντίθετη με κανόνες που απαγορεύουν τη χρησιμοποίηση συγκεκριμένων τρόπων αθέμιτης επιρροής» (1967).³

Μια δυσυπόληπτη πολιτική πράξη η οποία δε διαθέτει κοινό δεν έχει αντίκτυπο στην εκλογική συμπεριφορά των πολιτών. Μολονότι αποτελεί ενδιαφέρον υλικό για τον ερευνητή που ασχολείται με θέματα πολιτικής ηθικής, δεν είναι αντικείμενο που άπτεται των μελετών της κοινής γνώμης.⁴ Όταν μια δυσυπόληπτη πολιτική πράξη τυγχάνει δημοσιοποίησης, γεννά αντιδράσεις και καταδικάζεται ηθικά από το εκλογικό σώμα, τότε λαμβάνει διαφορετικές διαστάσεις και μετατρέπεται σε «σκάνδαλο». Σκάνδαλο είναι με άλλα λόγια η πληροφορία που αφορά μια δυσυπόληπτη πράξη η οποία κοινοποιείται στο ευρύ κοινό, και που συνεπάγεται καθολική καταστροφή, ή έστω μερική ζημιά, της φήμης του εμπλεκόμενου υποκειμένου.⁵ Ο όρος «σκάνδαλο» λοιπόν, στενά συνδεδεμένος με

2. Βλ. σχετικά A. De Tocqueville, *Democracy in America*, τόμ. 1-2, Schocken, Νέα Υόρκη 1861.

3. Βλ. σχετικά J. Nye, «Corruption and Political Development: a cost-benefit analysis», *American Political Science Review*, τχ. 61, 1967, σ. 417-427.

4. Για μια ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα ανάλυση της αμερικανικής πολιτικής ηθικής, βλ. D.F. Thompson, *Political ethics and public office*, Harvard University Press, Cambridge 1987, καθώς και D.F. Thompson, *Ethics in Congress: from individual to institutional corruption*, The Brookings Institution, Ουάσινγκτον 1995. Για μια αξιόλογη συζήτηση περί των αιτιών και συνεπειών της πολιτικής διαφθοράς, βλ. A. Heidenheimer - M. Johnston, - V. LeVine, *Political Corruption: a handbook*, Transaction, New Brunswick, N.J. 1989.

5. Σκάνδαλο και διαφθορά δεν πρέπει να θεωρούνται έννοιες συνώνυμες. Το εάν μια πολιτική πράξη μπορεί να θεωρηθεί σκάνδαλο δεν αφορά αποκλειστικά τη φύση της ίδιας της πράξης. Σχετίζεται επιπλέον με τις αντιδράσεις που προκαλεί η κυκλοφορία της στο ευρύ κοινό. Όπως σημειώνει η Garment, ένα σκάνδαλο δεν παραπέμπει αναγκαστικά σε μια παράνομη δραστηριότητα. Δεν είναι ένα περιστατικό που από τη φύση του είναι Κακό. Είναι απλά ένα περιστατικό που σοκάρει και δημιουργεί ανησυχία στο κοινό. Βλ. σχετικά S. Garment, *The culture of mistrust in American Politics*, Random House, Νέα Υόρκη 1991. Πολλές μελέτες ωστόσο δε διαχωρίζουν την έννοια της διαφθοράς από αυτή του σκανδάλου, θεω-

τη λειτουργία των ΜΜΕ, αναφέρεται στη «δημοσιοποιημένη συμπεριφορά ενός πολιτικού η οποία έρχεται σε αντίθεση με τις κοινωνικές ηθικές επιταγές».⁶

Ετυμολογικά, ο όρος «σκάνδαλο» κατάγεται από την Ινδογερμανική ρίζα *scand-* που σημαίνει «ξεπετάγομαι, προβάλλω ξαφνικά». Στα αρχαία ελληνικά το παράγωγο «σκάνδαλον» όριζε την παγίδα, το εμπόδιο, ή και την «αιτία ηθικού παραστρατήματος», και συναντάται αρχικά σε θρησκευτικό νοηματικό πλαίσιο. Η λατινική λέξη «*scandalum*» άμβλυνη τη θρησκευτική χροιά του όρου. Η λέξη «*escandre*», στη γαλλική γλώσσα του 11ου αιώνα σήμαινε σκάνδαλο, όπως επίσης και συκοφαντία. Η λέξη «*scandal*» επανεμφανίζεται στις ρωμανικές γλώσσες κατά τον 16ο αιώνα (*scandal* στα αγγλικά, *escandalo* στα ισπανικά, και *scandalo* στα ιταλικά).

2. ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΣΚΑΝΔΑΛΑ: ΜΙΑ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

Η κατάχρηση εξουσίας δεν είναι νέο φαινόμενο στην αμερικανική πολιτική. Η δημοσιοποίηση περιστατικών πολιτικής διαφθοράς παρατηρείται στα πρώτα κίολας χρόνια της ίδρυσης της κοινοπολιτείας, όταν η ηγεσία των Φεντεραλιστών κατέρρευσε σε λιγότερο από 10 χρόνια, έχοντας να αντιμετωπίσει φημολογίες και καυστικές δημοσιεύσεις στον Τύπο που αφορούσαν πολιτικές ατασθαλίες.⁷ Οι δεκαετίες που ακολούθησαν έμειναν στην ιστορία για τον μεγάλο αριθμό πολιτικών σκανδάλων, δημοσίων και ιδιωτικών,

ρώντας τη διαφθορά ως πληροφορία η οποία είναι δυνατόν να επηρεάσει σημαντικά τον πολιτικό χώρο. Βλ. σχετικά T. Fackler, *Explaining news of political corruption*, Department of Government, University of Texas at Austin, 1996. Επίσης βλ. J.G. Peters - S. Welch, «The effects of charges of corruption on voting behavior in congressional elections», *Political Psychology*, τχ. 14, 1980, σ. 21-35. Σ' αυτές τις περιπτώσεις, διαφθορά είναι η ίδια η είδηση και όχι η πράξη αυτή καθαυτή. Το παρόν άρθρο αποδέχεται και υιοθετεί τη θεωρητική διάκριση των όρων της πολιτικής διαφθοράς και του πολιτικού σκανδάλου, η οποία τονίζει τον πρωταρχικό ρόλο των ΜΜΕ, των ελίτ, και του κοινού, στη μετατροπή της διαφθοράς από απλής πολιτικής πράξης σε πολιτικό σκάνδαλο.

6. Βλ. C. Funk, «The impact of scandal on candidate evaluations: an experimental test of the role of candidate traits», *Political Behavior*, τχ. 18, 1, 1996, σ. 1-24, και ειδικότερα για τον ορισμό, σ. 2.

7. Βλ. σχετικά D. Stewart, «The press and political corruption during the federalist administrations», *Political Science Quarterly*, τόμ. LXXVIII, 1952, σ. 426-446.

τα οποία οδήγησαν σε δημόσια κατακραυγή όταν είδαν το φως της δημοσιότητας. Αξίζει εδώ να σημειωθεί πως, ενώ ο Τύπος και η κοινή γνώμη δεν έπαψαν να ασχολούνται με το ένα πολιτικό σκάνδαλο μετά το άλλο, τόσο το ενδιαφέρον του κοινού καθώς και η συχνότητα με την οποία δημοσιοποιούνται πολιτικά σκάνδαλα αυξήθηκε με τα χρόνια και κορυφώθηκε κατά τη μετά Ουότεργκιαιη περίοδο. Ο αριθμός των μελών του αμερικανικού Κογκρέσου που υποβλήθηκαν σε έρευνα και υπέστησαν κυρώσεις για κάποιο είδος πολιτικού παραπτώματος τα τελευταία μόλις 20 χρόνια, ξεπερνά τον αντίστοιχο συνολικό αριθμό των πολιτικών που είχαν εμπλακεί σε κάποιο σκάνδαλο όλα τα προηγούμενα χρόνια της ιστορίας του συγκεκριμένου θεσμού.⁸

Σχετική έρευνα του Εθνικού Αρχείου Εφημερίδων παρουσιάζει ότι από το 1972 έως το φθινόπωρο του 1989, είδαν το φως της δημοσιότητας 5800 άρθρα που αφορούσαν πολιτικά σκάνδαλα.⁹ Συγκεκριμένα, ο αριθμός άρθρων που αναφέρονταν σε πολιτικά σκάνδαλα μελών της Αμερικανικής Βουλής ήταν κατά μέσο όρο 70 για κάθε χρόνο στην εφημερίδα *New York Times*, μεταξύ του 1978 και 1982. Ωστόσο, για την περίοδο 1988-1992, ο αριθμός αυτός αυξήθηκε κατακόρυφα, φτάνοντας τα 200 κατά μέσο όρο άρθρα το χρόνο.¹⁰ Υπό το πρίσμα «ηθικού πανικού», το φαινόμενο αυτό ερμηνεύεται συχνά ως αναντίρρηση απόδειξη πως η πολιτική διαφθορά οργιάζει.¹¹ Όμως, η ιστορία δεικνύει ότι περιστατικά πολιτικής διαφθοράς ήταν εξίσου συχνά στο παρελθόν. Αυτό που κατά συνέπεια έχει αλλάξει είναι ότι, εν αντιθέσει με το παρελθόν, τέτοιου είδους περιστατικά τυγχάνουν εκτενούς δημοσιότητας, ένα φαινόμενο που συναντάται κυρίως στα τέλη του 20ού αιώνα.

Η παρουσία των σκανδάλων στον πολιτικό χώρο διαμορφώνεται από την ταυτόχρονη παρουσία τριών παραγόντων: 1) τις νέες τεχνολογικές εξελίξεις στις τηλεπικοινωνίες· 2) τις αλλαγές στην

8. Βλ. ενδεικτικά, D.F. Thompson, 1995, *ό.π.*

9. Βλ. E.R. Johansen, *Political Corruption: scope and resources, an annotated bibliography*, Garland Publishing, Νέα Υόρκη 1990.

10. Βλ. ενδεικτικά, D.F. Thompson, 1995, *ό.π.*

11. Για μια εκτεταμένη συζήτηση περί «ηθικού πανικού», βλ. S. Cohen, *Folk Devils and Moral Panics: the creation of the mods and rockers*, Blackwell, Οξφόρδη 1980. Επίσης βλ. G. Pearson, *Hooligans: a history of respectable fear*, MacMillan, Λονδίνο 1983. Ακόμα, βλ. S. Watney, *Policing Desire: Pornography, AIDS and the Media*, Methuen, Λονδίνο 1987. Τέλος, βλ. J. Young, *The Drugtakers: the social meaning of drug use*, Paladin, Λονδίνο 1971.

κοινωνική κουλτούρα, και 3) τις αλλαγές στους πολιτικούς κανόνες και νόρμες. Η μεταβολή που συντελέστηκε ήταν τόσο ριζική ώστε να μπορεί κανείς να μιλά για ένα μοντέρνο πολιτικό «κατεστημένο», οργανωμένο με άξονα την έννοια του πολιτικού σκανδάλου (scandal system). Χαρακτηριστικά του νέου αυτού κατεστημένου είναι: α) ο πολλαπλασιασμός των «επιθετικών» ηλεκτρονικών και έντυπων ΜΜΕ· β) οι κοινωνικές ανακατατάξεις· γ) οι αυστηρότεροι ηθικοί νόμοι, και δ) οι άκαμπτες κοινοβουλευτικές και εισαγγελικές αρχές.

Αναλυτικότερα, η ανάπτυξη των τηλεπικοινωνιών ήταν αναγκαία προκειμένου να ωριμάσει το «σκάνδαλο» ως κοινωνική έννοια. Τα ΜΜΕ, επαναπροσδιορίζοντας την έννοια του χρόνου και του χώρου, υπερέβησαν τα επικοινωνιακά δεσμά της βιολογικής συν-παρουσίας, και μεταμόρφωσαν ριζικά τη δημόσια ημερήσια διάταξη. Στο παρελθόν, οι κοινότητες διέθεταν βαθιές τοπικές ρίζες, με αποτέλεσμα τα άτομα κάθε περιοχής να εκτίθενται σε πολύ λιγότερα κρούσματα πολιτικής διαφθοράς. Επιπλέον, ο τρόπος με τον οποίο οι ειδήσεις αυτές επηρέαζαν τις αξιολογήσεις των πολιτών για τους πολιτικούς ήταν τελείως διαφορετικός εν συγκρίσει με σήμερα, κυρίως γιατί η διακίνηση των ειδήσεων γινόταν από στόμα σε στόμα, και όχι μέσω των ΜΜΕ.¹²

Με τη γέννηση της εκδοτικής βιομηχανίας, την εμφάνιση του λαϊκού Τύπου, και την αύξηση του αριθμού των ατόμων που είχαν την ικανότητα να διαβάζουν, καθώς και με την ανάπτυξη των νέων τηλεπικοινωνιακών τεχνολογιών, όπως το ηλεκτρονικό πιεστήριο, οι ειδήσεις πολιτικής διαφθοράς θεσμοποιήθηκαν στον δημόσιο χώρο μέσω των ΜΜΕ. Χαρακτηριστικά, ο Lippmann σημειώνει πως η σκανδαλοθηρία οφείλει την εμφάνισή της στο ότι ο κόσμος άλλαξε ριζικά, και όχι στο ότι ο κόσμος αποφάσισε ξαφνικά να μετατραπεί σε λάτρη της εντιμότητας.¹³ Το έντονο ενδιαφέρον για πολιτικά σκάνδαλα ήταν φυσική προέκταση της ολοένα και διευ-

12. Μέσα από τις αφηγήσεις των ΜΜΕ, το σκάνδαλο τοποθετείται σε ένα ερμηνευτικό πλαίσιο, αποκτά πρόσωπα και ήρωες, δομή και χρονική διάρκεια, καθώς κυκλοφορεί στη διαμεσολαβημένη δημόσια σφαίρα. Για μία ενδιαφέρουσα συζήτηση επ' αυτού, βλ. J. Lull - S. Hinerman, *Media Scandals: morality and desire in the popular culture marketplace*, Columbia University Press, Νέα Υόρκη 2000. Ακόμα, βλ. J.B. Thompson, *The Media and Modernity: a social theory of the media*, Stanford University Press, Stanford, CA, Polity Press, Καίμπριτζ 1995, UK.

13. Βλ. ενδεικτικά W. Lippmann, *Drift and Mastery: an attempt to diagnose the current unrest*, Englewood Cliffs, Prentice Hall, N.J. 1914, σ. 24.

ρονόμενης δημοσιότητας, που δημιουργούσε ολοένα και περισσότερο χώρο για ειδήσεις αυτού του τύπου.

Ενώ η δεκαετία του '60 ξεκίνησε με πολιτική αισιοδοξία και ελπίδες για ειρήνη και κοινωνική αλλαγή, οι σπόροι της πολιτικής απομυθοποίησης που σπάρθηκαν με τη δολοφονία του Κέννεντυ σφράγισαν τη δεκαετία του Βιετνάμ και του Ουώτεργκαιητ με αρνητισμό και δυσπιστία. Την περίοδο της πολιτιστικής διαλλακτικότητας διαδέχθηκε η καθολική παραδοχή πως ο τόπος χρειαζόταν άμεσες και ριζικές αλλαγές σε πολιτικό και κοινωνικό επίπεδο.¹⁴ Το Ουώτεργκαιητ και τα σκάνδαλα που ακολούθησαν δεν έκαναν άλλο από το να μεταμορφώσουν την αμερικανική πολιτική σκηνή σε ένα χώρο που επέτρεπε, αν όχι ενθάρρυνε, τον εξουχιστικό έλεγχο από τα ΜΜΕ και την κοινή γνώμη. Νέοι νόμοι και θεσμοί περιόρισαν σημαντικά το τι ήταν αποδεκτό σε ιδιωτικό και δημόσιο επίπεδο. Οι πολιτικές πρακτικές που εφαρμόζονταν κατά τη δεκαετία του '60 και συντηρούσαν ένα πολιτικό σύστημα που μέχρι τότε είχε συνηθίσει να παρέχει κάλυψη στην ιδιωτική ζωή και συμπεριφορά των πολιτικών προσώπων, αντικαταστάθηκαν από τη νέα, μετά τον Κέννεντυ, πολιτική πραγματικότητα.

Αυτές οι αλλαγές έδωσαν τροφή στην αποστροφή του κοινού απέναντι στους συμβατικούς πολιτικούς θεσμούς, αυξάνοντας ταυτόχρονα τη δύναμη των ΜΜΕ. Καθώς κατηγορίες για πολιτικά δυσπρόληπτες πράξεις κατέκλυζαν τις σελίδες του Τύπου, οι πολίτες, μολονότι απωθούνταν από τις καταχρήσεις των πολιτικών τους, απολάμβαναν το θέαμα.¹⁵ Η ακαταμάχητη, αισθησιακή φύση των σκανδάλων κέρδιζε έδαφος, καθώς η μη συμμετοχή (non-participation) στην πολιτική ζωή αντικαθίστατο από τη θεαματοποιημένη συμμετοχή (spectator participation).¹⁶

14. Βλ. σχετικά, H. Erskine, «The Polls: corruption in government», *Public Opinion Quarterly*, τχ. 37, 4, 1973, σ. 628-644.

15. Βλ. σχετικά, J.H. Kuklinski - Lee Sigelman, «When objectivity is not objective: network television news coverage of the US Senators and the "paradox of objectivity"», *Journal of Politics*, τχ. 54, 3, 1992, σ. 810-833.

16. Σύμφωνα με τον Barthes (σ. 23), το κοινό των πολιτικών σκανδάλων συμμετέχει σε μια «μυθολογική πάλη μεταξύ του Καλού και του Κακού»· βλ. σχετικά, R. Barthes, «The world of wrestling», στο *Mythologies*, Hill and Wang, Νέα Υόρκη 1972, σ. 15-25. Το να είναι κανείς μάρτυρας στα καθημερινά πολιτικά πράγματα προσφέρει ως ανταμοιβή την αίσθηση του συμμετέχειν. Σε μια πολιτική κουλτούρα που κατακρίνει τη μη συμμετοχή, η συμμετοχή του κοινού ως θεατή δεν είναι παρά ο συμβιβασμός όλων αυτών που δε συμμετέχουν ενεργά στην πολιτική δια-

3. Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΣΚΑΝΔΑΛΩΝ ΣΤΑ ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΠΡΟΣΩΠΑ

Σε αυτή τη νέα περίοδο, οι πολιτικοί κλήθηκαν να αξιοποιήσουν νέες ευκαιρίες αλλά και να αντιμετωπίσουν νέα προβλήματα. Η ενεργός συμμετοχή στα πολιτικά πράγματα μετατράπηκε πλέον σε επικίνδυνη ενασχόληση. Γιατί, ενώ οι πολιτικοί απέκτησαν τη δυνατότητα να μεταφέρουν την εικόνα και την ιδεολογία τους σε ασύλληπτη εν συγκρίσει με το παρελθόν έκταση, απέκτησαν ταυτόχρονα μια σοβαρή ευπάθεια. Ανίσχυροι μπροστά στον εξονυχιστικό έλεγχο από τα ΜΜΕ, οι πολιτικοί εκτίθενται πλήρως στη δημόσια κρίση. Έτσι, η διαχείριση της δημόσιας εικόνας τους μετατρέπεται σε βασικότερη καθημερινή απασχόληση.

Για αυτόν τον πολιτικό του οποίου η δημόσια εικόνα είναι κατά βάση διαμεσολαβημένη, του οποίου η καριέρα βασίζεται στη δημόσια προβολή και του οποίου η προσωπική ζωή εκτυλίσσεται μπροστά στα μάτια του κοινού, τα σκάνδαλα αποτελούν μια συνεχή απειλή. Κανένα πολιτικό γραφείο δε διαθέτει το απυρόβλητο. Πρόεδροι (Χάρντιν, Ρούσβελτ, Αϊζενχάουερ, Κέννεντυ, Τζόνσον, Νίξον, Μπους, Κλίντον), γεροϋσιαστές (Packwood, D'Amato, Mosele-Brown), βουλευτές (Mills, Hayes), πρόεδροι του Κογκρέσου (Wright, Foley, Gingrich, Livingston), υποψήφιοι βουλευτές (Tower), έχουν όλοι ανελλιπώς υποστεί κατηγορίες για μη αρμόζουσα συμπεριφορά. Προσφερόμενες με τρόπο που να προσελκύει το ενδιαφέρον του ευρύτερου κοινού, οι ειδήσεις που αφορούν σκάνδαλα εξάπτουν και ικανοποιούν περιέργειες, ηδυπάθειες και ηθικές επιταγές.

Επιπλέον, η σαφής για τον ερευνητή διάκριση μεταξύ διαφθοράς και σκανδάλου δεν είναι προφανής στα μάτια του κοινού. Κατά συνέπεια, περισσότερες ειδήσεις για πολιτικά σκάνδαλα ερμηνεύονται ως περισσότερη διαφθορά στους πολιτικούς κύκλους. Όλο και περισσότεροι πολίτες εκφράζουν την ανησυχία πως το ηθικό επίπεδο της αμερικανικής πολιτικής σκηνής χειροτερεύει, με αποτέλεσμα να μειώνεται ολόένα η εμπιστοσύνη στους πολιτικούς¹⁷. Είναι αξιοσημείωτη η αρνητική στάση και ο κυνισμός της

δικασία, αφού συγκαλύπτει την αίσθηση ανικανότητας αυτών των πολιτών που γενικά υιοθετούν παθητική στάση.

17. Βλ. σχετικά Α.Η. Miller - Ε.Ν. Goldenberg - L. Erbing, «Type-set politics: impact of newspapers on public confidence», *American Political Science Review*, τχ. 73, 1979, σ. 67-73.

αμερικανικής κοινής γνώμης. Περίπου το 70% των συμμετεχόντων σε δημοσκοπήσεις του CBS News/New York Times το 1991, και του NBC News/Wall Street Journal το 1992, χαρακτήριζε ως διεφθαρμένους τουλάχιστον τους μισούς από τους πολιτικούς του Κογκρέσου. Ένα παρόμοιο ποσοστό των συμμετεχόντων αξιολογούσε τον ίδιο τον κοινοβουλευτικό οργανισμό ως διεφθαρμένο.¹⁸

4. Ο ΓΡΙΦΟΣ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΕΥΘΥΝΗΣ: ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΤΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ

Οι περισσότεροι πολίτες προβλέπουν ότι πολιτικοί που έχουν εμπλακεί σε κάποιο πολιτικό σκάνδαλο δε θα εκλεγούν. Είναι άλλωστε φυσικό να περιμένει κανείς πως όταν οι ψηφοφόροι γνωρίζουν τις παράνομες πρακτικές ενός πολιτικού δε θα τον ψηφίσουν. Παρ' όλα αυτά, η υπόθεση ότι ένας πολιτικός ο οποίος είναι αναμειγμένος σε ένα πολιτικό σκάνδαλο θα τιμωρηθεί από το εκλογικό σώμα με τη μη εκλογή του σε κάποιο δημόσιο αξίωμα δε συμβαδίζει πάντοτε με την πολιτική πραγματικότητα.

Παρά την εκτεταμένη προσοχή που δίνουν τα ΜΜΕ στα πολιτικά σκάνδαλα και το εμφανές ενδιαφέρον του κοινού για τις παρεκκλίσεις των πολιτικών, ένα σκάνδαλο δε συνεπάγεται απαραίτητα την πολιτική καταστροφή του εμπλεκόμενου πολιτικού προσώπου.¹⁹ Και ενώ τις τελευταίες δεκαετίες οι κατηγορίες εναντίον πολιτικών στον Τύπο αυξάνονται, το απυρόβλητο είναι ιδιαίτερα σύνηθες φαινόμενο. Ορισμένοι πολιτικοί τιμωρούνται για τις παρατυπίες τους, ενώ άλλοι δε ζημιώνονται παρά ελάχιστα ή και καθόλου, ακόμα και όταν κατηγορούνται για τις ίδιες ακριβώς παραβάσεις. Υπάρχουν έρευνες που επιβεβαιώνουν πως για κάθε πολιτικό που καταστρέφεται από ένα πολιτικό σκάνδαλο, υπάρχει ένας άλλος που επιβιώνει.²⁰

Γεννάται έτσι ένα ερώτημα: Πώς είναι δυνατόν ορισμένοι πολι-

18. Βλ. σχετικά D.F. Thompson, «Mediated corruption: the case of the Keating Five», *American Political Science Review*, τχ. 87, 1993, σ. 369-399, καθώς και D.F. Thompson, 1995, ό.π.

19. Βλ. J.H. Kuklinski - Lee Sigelman, 1992, ό.π.

20. Βλ. σχετικά S. Garment, *The culture of mistrust in American Politics*, Random House, Νέα Υόρκη 1991. Επίσης, βλ. B. Rundquist - G.D. Strom - J.G. Peters, «Corrupt politicians and their electoral support: some experimental observations», *American Political Science Review*, τχ. 71, 1977, σ. 954-963.

τικοί να μένουν αλώβητοι, ενώ άλλοι να καταστρέφονται από τις επιπτώσεις πολιτικών σκανδάλων; Προκειμένου να κατανοήσουν τη λειτουργία των πολιτικών σκανδάλων, ορισμένοι ερευνητές προσπάθησαν να απομονώσουν και να μελετήσουν ξεχωριστά τα στοιχεία αυτά τα οποία πιθανόν να επηρεάζουν το πόσες και ποιες συνέπειες θα έχει ένα σκάνδαλο.²¹ Οι έρευνες αυτές παρουσιάζουν στοιχεία που υποστηρίζουν πως το πόσο επιβλαβές είναι ένα πολιτικό σκάνδαλο συνδέεται άμεσα με το είδος του. Συγκεκριμένα, πολιτικά σκάνδαλα που αφορούν ηθικού τύπου κατηγορίες είναι περισσότερο επιβλαβή από άλλα είδη σκανδάλων, όπως για παράδειγμα παραβιάσεις διατάξεων εκλογικών εισφορών, δωροδοκίες, κατάχρηση εξουσίας, ή σχέσεις με άτομα εμπλεκόμενα σε παράνομες δραστηριότητες.²²

Εκτός από το είδος, σημαντικό κριτήριο για τη σοβαρότητα ενός σκανδάλου αποτελεί το αν η πράξη θεωρείται ιδιωτική ή δημόσια. Σκάνδαλα που αφορούν την επίδοση ενός πολιτικού στα δημόσια καθήκοντά του έχουν σοβαρότερες και πιο αρνητικές συνέπειες σε σχέση με σκάνδαλα που δεν αφορούν τη δημόσια σφαίρα, και επομένως δεν αφορούν το πολιτικό κοινό.²³ Στις έρευνές της η Caro-

21. Βλ. B. Rundquist, κ.ά., 1977, ό.π. Επίσης βλ. J.G. Peters - S. Welch, «Political corruption in America: a search for definitions and a theory, or if political corruption is in the mainstream of American politics why is it not in the mainstream of American politics research», *American Political Science Review*, τχ. 72, 1978, σ. 974-984, και J.G. Peters - S. Welch, 1980, ό.π. Βλ. ακόμα J.R. Hibbing, «Contour of the modern congressional career», *American Political Science Review*, τχ. 85, 1991, σ. 405-429. Βλ. επίσης K. McGraw, «Avoiding Blame: an experimental investigation into the effectiveness of political excuses and justifications», *British Journal of Political Science*, τχ. 20, 1990, σ. 119-142, καθώς επίσης και K. McGraw, «Managing Blame: an experimental investigation into the effectiveness of political accounts», *American Political Science Review*, τχ. 85, 1991, σ. 1133-1158. Τέλος, βλ. L. Stoker, «Judging presidential character: the demise of Gary Hart», *Political Behavior*, τχ. 15, 1993, σ. 193-223, και M.H. Gonzales - M.B. Kovera - J.L. Sullivan - V. Chanley, «Private reactions to public transgressions: predictors of evaluative responses to allegations of political misconduct», *Personality and Social Psychology Bulletin*, τχ. 21, 2, 1995, σ. 136-148, αλλά και S. Welch - J.R. Hibbing, «The effects of charges of corruption on voting behavior in congressional elections, 1982-1990», *The Journal of Politics*, τχ. 59, 1, 1997, σ. 226-239.

22. Βλ. J.G. Peters - S. Welch, 1980, ό.π.

23. Βλ. R.A. Brody - S. Jackman, «The Lewinsky affair and popular support for president Clinton», Paper presented at the 1999 Annual Meeting of the *Midwest Political Science Association*, Ιλλινόις, Σικάγο 1999, και P. Heywood, 1997. «Political corruption: problems and perspectives», *Political Studies*, τχ. XLV, σ. 417-435.

lyn Funk συναντά εντονότερες αρνητικές συνέπειες στην περίπτωση ενός «δημόσιου» σκανδάλου (απόκρυψη εισοδήματος) εν συγκρίσει με ένα «ιδιωτικό» σκάνδαλο (συζυγική απιστία).²⁴

Επιπλέον, παράγοντες που σχετίζονται με λιγότερο σοβαρές κυρώσεις είναι η μεγαλύτερη χρονική απόσταση του σκανδάλου από την επόμενη εκλογική αναμέτρηση, η μικρότερη χρονική διάρκεια δημόσιας προβολής του σκανδάλου από τα ΜΜΕ, η μακροχρόνια παρουσία του πολιτικού στην πολιτική σκηνή, καθώς και εάν το σκάνδαλο εμπλέκει έναν πολιτικό παρουσιάζοντάς τον ως μέλος ενός οργανισμού ή αφορά συγκεκριμένα μόνο άτομα ως ιδιώτες.²⁵

Στην περίπτωση που το σκάνδαλο αφορά κάποιον οργανισμό, όταν δηλαδή το κέρδος είναι πολιτικό μάλλον παρά προσωπικό, βλέπουμε πως ο οργανισμός απορροφά τις αρνητικές συνέπειες του σκανδάλου, διασφαλίζοντας έτσι τη δημόσια εικόνα των εμπλεκόμενων υποκειμένων.²⁶ Η διάκριση μεταξύ δημόσιων και ιδιωτικών σκανδάλων είναι εμφανής στην περίπτωση του House Bank Scandal το 1992.²⁷ Οι Alford κ.ά. παρατήρησαν πως το σκάνδαλο δεν επηρέασε παρά ελάχιστα την εκλογική απόδοση των πολιτικών που βρέθηκαν αναμειγμένοι, ενώ παράλληλα παρατηρήθηκε σοβαρή πτώση της δημοτικότητας του οργανισμού στις δημοσκοπήσεις που ακολούθησαν.²⁸

Μολονότι έρευνες που αφορούν τον τύπο του σκανδάλου, καθώς και τον βαθμό εμπλοκής του πολιτικού οργανισμού, προσφέ-

24. Βλ. C. Funk, 1996, ό.π.

25. Βλ. σχετικά J. Alford - H. Teeters - D. Ward - R. Wilson, «The political cost of congressional malfeasance», *Journal of Politics*, τχ. 56, 1994, σ. 788-801, και L. Sigelman - C.K. Sigelman - B.J. Walkosz, «The Public and the Paradox of Leadership: An Experimental Analysis», *American Journal of Political Science*, τχ. 36, 2, 1992, σ. 366-385.

26. Επ' αυτού, βλ. D.F. Thompson, 1995, ό.π. Η διάκριση μεταξύ σκανδάλων που αφορούν έναν οργανισμό και σκανδάλων που αφορούν υποκείμενα δεν πρέπει να συγχέεται με τη διάκριση σκανδάλων σε ατομικά και δημόσια. Η διάκριση μεταξύ σκανδάλων οργανισμών και σκανδάλων υποκειμένων αφορά την ίδια τη φύση της πράξης, εάν δηλαδή πραγματοποιείται ως επίσημη λειτουργία ενός εργαζόμενου σε έναν οργανισμό ή πραγματοποιείται με ιδιωτικά μέσα. Επιπλέον, ένα σκάνδαλο που πραγματοποιείται με ιδιωτικά μέσα μπορεί να είναι δημόσιο ή ιδιωτικό. Είναι ιδιωτικό όταν συνδέεται με κάποιο τρόπο με τον ιδιωτικό βίο του πολιτικού προσώπου. Εάν όμως πραγματοποιείται ενόσω ο πολιτικός κατέχει δημόσια θέση, τότε μπορεί να θεωρηθεί δημόσιο.

27. «House bank» είναι η τράπεζα του αμερικανικού κοινοβουλίου.

28. Βλ. J. Alford, κ.ά., 1994, ό.π.

ρουν μια λεπτομερέστερη εικόνα σχετικά με το ποιοι παράγοντες ελαχιστοποιούν τις αρνητικές συνέπειες των πολιτικών σκανδάλων, δεν είναι σε θέση να εξηγήσουν πλήρως το φαινόμενο του απυρόβλητου. Ας ξαναδούμε αναλυτικότερα την περίπτωση του House Bank Scandal. Στις 16 Απριλίου του 1992, η Βουλή των Αντιπροσώπων έδωσε στη δημοσιότητα έναν πλήρη κατάλογο με ονόματα μελών της που είχαν εκδώσει ακάλυπτες επιταγές, οι οποίες υπερέβαιναν τις καταθέσεις τους στην House Bank. Η δημοσιοποίηση των ονομάτων έθετε σε άμεσο κίνδυνο την πολιτική καριέρα περισσότερων από 60% των μελών της Βουλής των Αντιπροσώπων.²⁹ Και ενώ, όπως προανέφερα, οι εκλογικές συνέπειες του εν λόγω σκανδάλου ήταν πολύ λιγότερες από τις αρχικά αναμενόμενες, το σκάνδαλο κατέστρεψε την πολιτική καριέρα ορισμένων πολιτικών, αφήνοντας άλλους ανέπαφους³⁰. Το σκάνδαλο στο οποίο ενεπλάκησαν οι πολιτικοί ήταν το ίδιο, όλοι είχαν ιδιωτικά οφέλη και, επιπλέον, όλοι κατείχαν το ίδιο πολιτικό αξίωμα. Ωστόσο, το σκάνδαλο δεν είχε την ίδια επίδραση σε όλους.

Αναλογιστείτε επίσης την περίπτωση του Προέδρου Μπιλ Κλίντον και αντίστοιχα αυτή του Γκάρι Χαρτ, υποψήφιου του δημοκρατικού κόμματος για τις προεδρικές εκλογές. Και οι δύο ήταν αναμειγμένοι σε σκάνδαλα που το κοινό θεώρησε ιδιωτικά. Και οι δυο ήταν πεπειραμένοι πολιτικοί, και μάλιστα υποψήφιοι για την ίδια θέση. Παρ' όλα αυτά, ο Χαρτ, τότε γερουσιαστής του Κολοράντο, έχασε το 1988 τον προεκλογικό αγώνα του έπειτα από δημοσίευση στον Τύπο της σχέσης του με την Donna Rice.³¹ Τέσσερα χρόνια αργότερα, ο υποψήφιος για τις προεδρικές εκλογές Μπιλ Κλίντον ξεπέρασε αλώβητος τις φημολογίες πως είχε 12χρονη σχέση με την Jennifer Flowers ενώ ήταν κυβερνήτης του Αρκάνσας. Για μια ακόμα φορά τίθεται το ερώτημα ποιοι είναι αυτοί οι επιπλέον παράγοντες οι οποίοι θα μπορέσουν να εξηγήσουν τη διαφορετική επίδραση των πολιτικών σκανδάλων. Βλέπουμε λοι-

29. Βλ. σχετικά G.C. Jacobson - M.A. Dimock, «Checking Out: The Effects of Bank Overdrafts on the 1992 House Elections», *American Journal of Political Science*, τχ. 38, 3, 1994, σ. 601-624, και M.A. Dimock - G.C. Jacobson, «Checks and Choices: The House Bank Scandal's Impact on Voters in 1992», *The Journal of Politics*, τχ. 57, 4, 1995, σ. 1143-1159.

30. Βλ. J. Alford, κ.ά., 1994, ό.π.

31. Βλ. ενδεικτικά B. Feinberg, *American political scandals: past and present*, Franklin Watts, Νέα Υόρκη 1992.

πόν, πως η έρευνα για τη λειτουργία των σκανδάλων δεν ολοκληρώνεται με τη μελέτη του είδους του σκανδάλου και του επιπέδου εμπλοκής του οργανισμού.

5. Ο ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΣ ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ

Μια απρεπής πράξη είναι δύσκολο να τραβήξει την προσοχή του κοινού και να πάρει διαστάσεις σκανδάλου, όταν οι βασικοί πρωταγωνιστές είναι πρόσωπα που δε γνωρίζει κανείς. Οι ψηφοφόροι διαθέτουν, ως επί το πλείστον, έστω και λίγες πληροφορίες για το ποιόν ενός πολιτικού προσώπου πριν να πληροφορηθούν την ανάμειξη του σε ένα σκάνδαλο. Για το λόγο αυτό, εξάλλου, τα σκάνδαλα αποκαλούνται συχνά «αγώνες για το όνομα» (struggles for name). Όταν πρωτοεμφανιστούν, και καθώς εξελίσσονται, τίθεται υπό δοκιμασία το «όνομα», η φήμη με άλλα λόγια, των πολιτικών.

Ο Fenno εξετάζοντας την έννοια και λειτουργία της «πολιτικής φήμης» (political reputation), καταλήγει πως οι πληροφορίες που έχουν οι ψηφοφόροι για έναν πολιτικό πριν από ένα σκάνδαλο επηρεάζουν σημαντικά τις αντιδράσεις τους.³² Μελετώντας τις επιδράσεις των πολιτικών σκανδάλων στη δημόσια εικόνα των πολιτικών, αμφισβήτησε τις θεωρίες που ως τότε πρόβαλλαν ως αυτονόητη την επιβλαβή επιρροή των πολιτικών «παραστρατημάτων» για τη δημόσια εικόνα των πολιτικών. Οι έρευνές του αποδεικνύουν πως η φήμη ενός πολιτικού είναι δυνατόν να λειτουργήσει ως «προστατευτική ασπίδα», απαλλάσσοντας τον πολιτικό από τις αρνητικές επιδράσεις μιας αποδοκιμασμένης από το κοινό πράξης. Πολιτικά πρόσωπα με θετική φήμη «τιμωρούνται» λιγότερο όταν υποστηρίξουν μια «λάθος» πολιτική, εν συγκρίσει με πολιτικούς οι οποίοι έχουν αρνητικότερη φήμη. Με άλλα λόγια, ο Fenno παρατηρεί πως οι πιθανότητες να συγχωρεθεί μια παρατυπία είναι μεγαλύτερες όταν ο πολιτικός έχει θετική φήμη, παρά όταν έχει αρνητική φήμη.

32. Βλ. R. Fenno, *Home style: House members in their districts*, Harper Collins, Νέα Υόρκη 1978. Για τον Fenno, «φήμη» είναι η εντύπωση που δημιουργεί ο πολιτικός στο κοινό ως άτομο (σ. 55). Είναι, με άλλα λόγια, το «συμβολικό κεφάλαιο» (symbolic capital) που συσσωρεύουν, καλλιεργούν και προστατεύουν οι πολιτικοί, μια ζωτική πηγή από την οποία εξαρτάται η πολιτική τους δύναμη. Για μια ενδιαφέρουσα συζήτηση, βλ. J.B. Thompson, «Scandal and Social Theory», στο J. Lull - S. Hinerman, *Media Scandals: morality and desire in the popular culture marketplace*, Columbia University Press, Νέα Υόρκη 2000.

Και άλλοι ερευνητές παρουσιάζουν ευρήματα που ενισχύουν τη θέση του Fenno για τη σημαντικότητα του ρόλου της φήμης των πολιτικών, φτάνοντας ωστόσο σε διαφορετικά συμπεράσματα αναφορικά με τον τρόπο λειτουργίας της. Στα ερευνητικά τους πειράματα, η McGraw και οι συνεργάτες της αναλύουν το ρόλο της φήμης στο πλαίσιο των πολιτικών απολογιών (political accounts) – των εξηγήσεων δηλαδή που προβάλλουν πολιτικά πρόσωπα για τη συμπεριφορά τους στην περίπτωση ενός σκανδάλου.³³ Εξετάζουν την επίδραση τής πολύ θετικής ή πολύ αρνητικής φήμης ενός βουλευτή στον τρόπο με τον οποίο το κοινό αντιμετωπίζει την εξήγηση που προβάλλει ο πολιτικός όταν υποστηρίζει τη θέση του σε ένα αμφιλεγόμενο ζήτημα. Τα ευρήματά τους συμφωνούν πως η πολιτική φήμη επηρεάζει τις αντιδράσεις των ψηφοφόρων απέναντι στις αντιδράσεις που μπορεί να προβάλλει ο πολιτικός. Ο τρόπος ωστόσο της δράσης της προϋπάρχουσας φήμης είναι αντίθετος από αυτόν που προβλέπει ο Fenno και οι συνεργάτες του.³⁴ Συγκεκριμένα, η αρχικά θετική φήμη δε λειτουργεί ως «ασπίδα προστασίας». Αντίθετα, οι πολιτικοί με θετική φήμη κρίνονται με αυστηρότερα κριτήρια εν συγκρίσει με τους πολιτικούς με αρνητική φήμη, και τυγχάνουν πιο αυστηρής τιμωρίας.

Τα αντικρουόμενα αποτελέσματα των ερευνών του Fenno περί «ασπίδας προστασίας» και της McGraw περί «αυστηρότερων κριτηρίων» μπορούν να συμβιβαστούν αν εξετάσουμε προσεκτικότερα το ρόλο που παίζουν τα συγκεκριμένα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας ενός πολιτικού στη συγκρότηση της φήμης του. Είναι πλέον κοινή παραδοχή πως οι ψηφοφόροι δεν έχουν μονάχα μία γενική, θετική ή αρνητική, εικόνα για τα πολιτικά πρόσωπα. Αντίθετα, λαμβάνουν υπόψη τα συγκεκριμένα συστατικά στοιχεία της προσωπικότητας των πολιτικών, ταξινομώντας τα μάλιστα σε συγκεκριμένες, ευρέως αποδεκτές, κατηγορίες. Αναλυτικότερα, έρευνα που διεξήχθη στην Αμερική σε εθνικό επίπεδο κατά τη διάρκεια των προεδρικών εκλογών του 1968, υποστηρίζει πως το 77% του κοινού σχημάτιζε τη γνώμη του αναφορικά με τους υποψήφιους

33. Βλ. K. McGraw - R. Timpone - G. Bruck, «Managing blame with a Cushion of support», Paper presented at the *Annual Meeting of the American Political Science Association*, Ουάσινγκτον 1991, αλλά και McGraw, 1990, ό.π., και McGraw, 1991, ό.π.

34. Βλ. G.R. Parker, *Homeward bound: explaining changes in congressional behavior*, University of Pittsburgh Press, Pittsburgh 1986, ΡΑ.

βασιζόμενο ως επί το πλείστον σε ένα μικρό φάσμα χαρακτηριστικών της προσωπικότητάς τους. Επιπλέον, συνεντεύξεις με αντιπροσωπευτικά δείγματα μαρτυρούν πως ένα 70% των ερωτηθέντων ανατρέχει στα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας όταν καλείται να προσδιορίσει τι του αρέσει και τι όχι σε σχέση με έναν συγκεκριμένο πολιτικό.³⁵

Τα ποσοστά που μόλις αναφέρθηκαν γίνονται εύκολα κατανοητά. Τακτική ευρέως διαδεδομένη μεταξύ αμερικανών πολιτικών υποψηφίων είναι να εδραιώσουν τη θετική εικόνα τους στα μάτια του κοινού, τονίζοντας χαρακτηριστικά όπως η εμπειρία και το προσωπικό τους στυλ μάλλον, παρά τις τοποθετήσεις τους απέναντι σε συγκεκριμένα πολιτικά ζητήματα.³⁶ Επιπλέον, οι περισσότεροι πολίτες δεν έχουν άμεσες πολιτικές εμπειρίες, αλλά πληροφορούνται για τα τεκταινόμενα στον πολιτικό χώρο κυρίως από τα ΜΜΕ. Αξίζει να σημειωθεί πως αναλύσεις περιεχομένου της κάλυψης των αμερικανικών προεδρικών εκλογών το 1968, που συμπεριλαμβάνουν είκοσι εφημερίδες προερχόμενες από διαφορετικές περιοχές της Αμερικής τονίζουν την έμφαση που οι δημοσιογράφοι αποδίδουν στα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας των υποψηφίων.³⁷

Έτσι λοιπόν, εφόσον το κοινό προσλαμβάνει τον πολιτικό χώρο μέσα από το πρίσμα των ΜΜΕ, ο τρόπος με τον οποίο αντιλαμ-

35. Για πληροφορίες σχετικά, βλ. D.A. Graber, «Personal qualities in presidential images: the contribution of the press», *Midwest Journal of Political Science*, τχ. 16, 1972, σ. 46-76. Επίσης, βλ. F.I. Greenstein, *Children and politics*, Yale University Press, New Haven 1965, στ. Επιπλέον, G.C. Jacobson, *The politics of Congressional elections*, 3η έκδοση, Harper Collins, Νέα Υόρκη 1992, και D. Kinder, «Presidential character revisited», στο Richard Lau - David Sears (επιμ.), *Political Cognition: the 19th annual Carnegie symposium on cognition*, Lawrence Erlbaum Associates, Hillsdale, N.J. 1986. Τέλος, βλ. A. Miller - M. Wattenberg - O. Malanchuk, «Schematic assessments of presidential candidates», *American Political Science Review*, τχ. 80, 1986, σ. 521-540, αλλά και R. Sigel, «Image of the American presidency», *Midwest Journal of Political Science*, τχ. 10, 1, 1966, σ. 123-137.

36. Βλ. R. Fenno, 1978, *ό.π.*, και K. Kahn, «Does gender make a difference? An experimental examination of sex stereotypes and press patterns in state-wide elections», *American Journal of Political Science*, τχ. 38, 1994, σ. 162-195. Η ανάλυση περιεχομένου πολιτικών λόγων την περίοδο 1972-1994 κατέγραψε τη χρήση 200 διαφορετικών όρων που αναφέρονται σε προσωπικά χαρακτηριστικά. Για λεπτομέρειες, βλ. J. Mondak, «Competence, integrity, and the electoral success of congressional incumbents», *Journal of Politics*, τχ. 57, 4, 1995, σ. 1043-1069.

37. Ενώ 77% των ειδήσεων που αφορούσαν πολιτικούς υποψήφιους αναφερόταν σε χαρακτηριστικά της προσωπικότητάς τους, μόλις 23% των ειδήσεων αφορούσε επαγγελματικές δεξιότητες. Επ' αυτού, βλ. D.A. Graber, 1972, *ό.π.*

βάνεται τους πολιτικούς έχει ως άξονα την προσωπικότητά τους. Η έντονη έμφαση στα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας συνιστά την «προσωποποίηση της πολιτικής» (personalization of politics). Αναγνωρίζοντας τη σπουδαιότητα των στοιχείων της προσωπικότητας για την αξιολόγηση των πολιτικών προσώπων, οι αμερικανικές εκλογικές έρευνες εθνικής εμβέλειας -National Election Studies – NES) συμπεριλαμβάνουν, για όλες τις γενικές εκλογές από το 1952 και μετά, όργανα μέτρησης χαρακτηριστικών της προσωπικότητας των υποψήφιων πολιτικών.³⁸

6. Η ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΩΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΩΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑΣ

Σύμφωνα με τα προηγούμενα, οι ιδιαιτερότητες των προφίλ των πολιτικών είναι δημιουργήματα των ΜΜΕ, των πολιτικών ελίτ, του κοινού και των ίδιων των πολιτικών. Έρευνες στο χώρο της πολιτικής ψυχολογίας συντείνουν στο ότι οι ψηφοφόροι αξιολογούν ξεχωριστά την «ικανότητα» και την «εντιμότητα» των πολιτικών υποψηφίων.³⁹ Ορισμένοι ερευνητές μάλιστα διακρίνουν την ικανότητα (competence) από τις ηγετικές επιδόσεις (leadership), και την εντιμότητα (integrity) από την εγκαρδιότητα (warmth).⁴⁰ Άμεσα

38. Βλ. G. Markus, «Political Attitudes during an Election Year: a report on the 1980 NES Panel Study», *American Political Science Review*, τχ. 76, 1982, σ. 538-560.

39. Βλ. σχετικά D. Kinder - D. Peters - R. Abelson - S. Fiske, «Presidential Prototypes», *Political Behavior*, τχ. 2, 1980, σ. 315-337, και G. Markus, 1982, ό.π. Επίσης, M. Lodge - K. McGraw - P. Stroh, «An impression driven model of candidate evaluation», *American Political Science Review*, τχ. 83, 1989, σ. 399-341, και W.M. Rahn - J.H. Aldrich - E. Borgida - J.L. Sullivan, «A social-cognitive model of candidate appraisal», στο J. Ferejohn - J.H. Kuklinski (επιμ.), *Information and democratic processes*, University of Illinois Press, Urbana 1990.

40. Γι' αυτές τις διαφοροποιήσεις, βλ. D. Glass, «Evaluating Presidential Candidates: who focuses on their personal attributes?», *Public Opinion Quarterly*, τχ. 49, 1985, σ. 517-534. Ακόμα, βλ. D. Kinder, 1986, ό.π.· R. Fenno, 1978, ό.π.· C. Funk, 1996, ό.π., και B. Page, *Choices and echoes in presidential elections: rational man and electoral democracy*, University of Chicago Press, Σικάγο 1978. Μερικοί ερευνητές προσθέτουν μια ακόμα διάσταση, την προσωπική εμφάνιση (βλ. σχετικά A. Miller - W. Miller, «Ideology in the 1972 election: myth and reality – a rejoinder», *American Political Science Review*, τχ. 70, 1976, σ. 832-849. Άλλοι προχωρούν στην ταξινόμηση των διαστάσεων αυτών σε νοητικές και συναισθηματικές (βλ. σχετικά A. Miller - M. Wattenberg - O. Malanchuk, 1986, ό.π.). Ενώ η ικανότητα, η εντιμότητα και η αξιοπιστία θεωρούνται νοητικές, η οικειότητα και η προσωπική εμφάνιση θεωρούνται συναισθηματικές.

συνδεδεμένη με την πολιτική επίδοση, η ικανότητα αναφέρεται σε προηγούμενες ή υποσχόμενες πολιτικές επιτυχίες, προϋπάρχουσα πολιτική πείρα, καταλληλότητα για τη θέση του δημόσιου λειτουργού, κατανόηση πολιτικών ζητημάτων, και ευφυΐα. Η διάσταση της εντιμότητας, με συστατικά όπως η άρτια ηθική κρίση, η ειλικρίνεια και η τιμότητα, αφορά την αξιολόγηση των πολιτικών σε σχέση με κοινωνικούς και ηθικούς κανόνες.

Μολονότι η ικανότητα και η εντιμότητα είναι θετικά χαρακτηριστικά, και επομένως διαμορφώνουν τη θετική συνολική εικόνα ενός πολιτικού, η μεταξύ τους διάκριση είναι καίρια στην περίπτωση ενός πολιτικού σκανδάλου. Ένας πολιτικός που απολαμβάνει θετικής φήμης, υπό την έννοια ότι είναι ικανός αλλά όχι ιδιαίτερα έντιμος, είναι δυνατόν να αντιμετωπιστεί διαφορετικά, εν συγκρίσει με έναν πολιτικό του οποίου η γενική θετική φήμη βασίζεται στην εντιμότητα, όχι όμως κατ' ανάγκη και στην ικανότητα του. Έτσι, ένας πολιτικός που θεωρείται έντιμος, όπως παραδείγματος χάριν ο αντιπρόεδρος Γκορ, είναι δυνατόν να υποστεί σοβαρότερη ζημιά από την επίδραση ενός πολιτικού σκανδάλου, το οποίο θα ανατρέψει τη γενική θετική φήμη του ως έντιμου, εν συγκρίσει με έναν άλλο πολιτικό εξίσου αρεστό, που όμως θα είναι λιγότερο έντιμος, αλλά περισσότερο ικανός, όπως για παράδειγμα ο Κλίντον. Η θετική φήμη του δεύτερου ως ανέντιμου, όμως ικανού, δεν ανατρέπεται, αλλά αντίθετα ενισχύεται στην περίπτωση του πολιτικού σκανδάλου. Εδώ, ο Γκορ θα μπορούσε να ιδωθεί ως η προσωποποίηση αυτού που η McGraw αναφέρει ως σενάριο «αυστηρότερων κριτηρίων», ενώ ο Κλίντον αντιστοιχεί στη θεωρία του Fenno περί «ασπίδας προστασίας».

Αναγνωρίζοντας τη σημασία του χαρακτήρα, η Funk εξετάζει την αυτόνομη επίδραση στοιχείων όπως η ικανότητα και η εγκαρδιότητα στον τρόπο με τον οποίο το κοινό αντιμετωπίζει έναν εμπλεκόμενο σε σκάνδαλο πολιτικό. Σε πειραματικό πλαίσιο, αντιπαραθέτει τις αντιδράσεις του κοινού προς έναν πολιτικό ο οποίος είναι πολύ ικανός και λίγο εγκάρδιος με τους ψηφοφόρους, με αυτές προς έναν πολιτικό που διαθέτει εγκαρδιότητα, όχι όμως και ικανότητα.⁴¹ Και ενώ οι συγκεκριμένες έρευνες παρέχουν κάποιες αρχικές ενδείξεις ότι οι πολιτικοί που θεωρούνται ικανοί μπορούν να επιβιώσουν μετά από ένα σκάνδαλο καλύτερα, δυστυ-

41. Για περισσότερες λεπτομέρειες, βλ. C. Funk, 1996, ό.π.

χώς δεν ασχολούνται ευθέως με τις συνέπειες ενός σκανδάλου που ανατρέπει τη φήμη της εντιμότητας ενός πολιτικού.

Ανακύπτει λοιπόν η ανάγκη για τον αναπροσανατολισμό της μελέτης των πολιτικών σκανδάλων. Στα δύο ερευνητικά πειράματα που παρουσιάζονται, θα εξετάσουμε το κατά πόσο οι δείκτες προσωπικότητας παρέχουν προστασία σε περιπτώσεις δύο οικονομικών σκανδάλων (παράνομη χρηματοδότηση εργαζόμενου, και ψευδής φορολογική δήλωση).

7. ΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ ΕΝΤΥΠΩΣΕΩΝ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΗ ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ ΣΥΜΦΩΝΙΑΣ ΑΤΟΜΙΚΩΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΩΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑΣ

Πριν περάσουμε στην περιγραφή των πειραμάτων, είναι αναγκαία η σύντομη αναφορά δυο θεωρητικών μοντέλων τα οποία λειτουργούν ως βάσεις για την κατανόηση της λειτουργίας των δεικτών προσωπικότητας. Αμφότερα εντάσσονται στον ευρύτερο χώρο των ψυχολογικών θεωριών σχηματισμού εντυπώσεων (psychological theories of impression formation). Τα μοντέλα αυτά αφορούν την αξιολόγηση των πολιτικών υποψηφίων και εξετάζουν ποιες νοητικές λειτουργίες λαμβάνουν χώρα όταν οι ψηφοφόροι εκτίθενται σε συγκεκριμένες πληροφορίες που αφορούν ένα πολιτικό πρόσωπο. Σύμφωνα με αυτά, κάθε νέα πληροφορία ενσωματώνεται στις προϋπάρχουσες πληροφορίες προκειμένου να σχηματιστεί μια ολοκληρωμένη εντύπωση. Σημαντική αφετηρία γι' αυτή τη διαδικασία σχηματισμού εντυπώσεων είναι η έννοια της «οντοποίησης» (entitativity) – το ότι αντιλαμβανόμαστε τα άτομα που μας περιβάλλουν ως σταθερές οντότητες, υποκείμενα δηλαδή με συγκροτημένη εικόνα.⁴²

42. Βλ. σχετικά, D.T. Campbell, «Common fate, similarity, and other indices of the status of aggregates or persons as social entities», *Behavioral Science*, τχ. 3, 1958, σ. 14-25, καθώς επίσης και D.L. Hamilton - S.J. Sherman, «Illusory correlation: implications for stereotype theory and research», στο D. Bar-Tal - C.F. Graumann - A.W. Kruglanski - W. Stroebe, *Stereotypes and prejudice: changing conceptions*, Springer, Νέα Υόρκη 1996. Βλ. επίσης A.R. McConnell - S.J. Sherman - D.L. Hamilton, «On line and memory based aspects of individual and group target judgements», *Journal of Personality and Social Psychology*, τχ. 67, 1994, σ. 173-185, και A.R. McConnell - S.J. Sherman - D.L. Hamilton, «Target entitativity: implications for information processing about individual and group targets», *Journal of Personality and Social Psychology*, τχ. 72, 1997, σ. 750-762.

Το πρώτο μοντέλο, γνωστό και ως μοντέλο συνοχής ατομικών χαρακτηριστικών, (individual trait consistency model) υποστηρίζει πως η εικόνα που διαμορφώνουμε για συγκεκριμένα πρόσωπα αναδομείται με την εισροή νέων πληροφοριών. Κατά τη διαδικασία της διαμόρφωσης εντυπώσεων, οι νέες πληροφορίες που συγκρούονται με τις προϋπάρχουσες έχουν μεγαλύτερο βάρος εν συγκρίσει με νέες πληροφορίες που συγκλίνουν με τις προϋπάρχουσες. Προκειμένου να συνδεθούν με αρμονικό τρόπο με τις ήδη υπάρχουσες πληροφορίες, οι πληροφορίες που αποκλίνουν τυγχάνουν περισσότερης προσοχής και απαιτούν πιο έντονη επεξεργασία. Όπως είναι αναμενόμενο, μεγαλύτερη προσπάθεια κατά την επεξεργασία των ασύμβατων πληροφοριών συνεπάγεται μεγαλύτερη δυνατότητα ανάκλησής τους στη μνήμη.⁴³

Ας μεταφέρουμε τώρα αυτό το μοντέλο στον πολιτικό χώρο. Όπως ήδη γνωρίζουμε, η αξιολόγηση βασικών χαρακτηριστικών της προσωπικότητας –ιδιαιτέρα της εντιμότητας και της ικανότητας– είναι μια σημαντική πηγή σταθερότητας για τις εντυπώσεις μας για τα πολιτικά πρόσωπα. Αν οι προβλέψεις του μοντέλου συνοχής ατομικών χαρακτηριστικών (individual trait consistency model) είναι ακριβείς, όταν ένας πολιτικός εμπλέκεται σε ένα σκάνδαλο, αξιολογήσεις της εντιμότητάς του θα σημειώσουν πτώση, η οποία μάλιστα θα είναι εντονότερη όταν προϋπάρχει φήμη υψηλής εντιμότητας. Αντιθέτως, η αξιολόγηση της ικανότητάς του δε θα πρέπει να επηρεαστεί ιδιαίτερος (αυτό εξαρτάται βέβαια σε ένα βαθμό

43. Βλ. D.M. Driscoll - D.L. Hamilton - R.M. Sorrentino, «Uncertainty orientation and recall of person-descriptive information», Unpublished manuscript, University of California, Santa Barbara 1989. Επίσης, R. Hastie, «Memory for behavioral information that confirms or contradicts a personality impression», στο R. Hastie - T.M. Ostrom - E.B. Ebbesen - R.S. Wyer - D.L. Hamilton - D.E. Carlston (επιμ.), *Person memory: the cognitive basis of social perception*, Erlbaum, Hillsdale, N.J. 1980. Επιπλέον, βλ. R. Hastie, «Causes and effects of causal attribution», *Journal of Personality and Social Psychology*, τχ. 46, 1984, σ. 44-56. Ακόμα, βλ. R. Hastie - P.A. Kumar, «Person Memory: personality traits as organizing principles in memory of behaviors», *Journal of Personality and Social Psychology*, τχ. 37, 1979, σ. 25-38, και T.K. Srull, «Person memory: some tests of associative storage and retrieval models», *Journal of Experimental Social Psychology: Human learning and memory*, τχ. 7, 1981, σ. 440-462. Τέλος, βλ. R.S. Wyer - S.E. Gordon, «The recall of information about persons and groups», *Journal of Experimental Social Psychology*, τχ. 18, 1982, σ. 128-164, και R.S. Wyer - L.L. Martin, «Person memory: the role of traits, group stereotypes and specific behaviors in the cognitive representation of persons», *Journal of Personality and Social Psychology*, τχ. 50, 1986, σ. 661-675.

από το είδος και τον βαθμό σοβαρότητας του σκανδάλου). Σύμφωνα με αυτή τη θεωρία, πολιτικοί που αρχικά θεωρούνται ικανοί είναι δυνατόν να επιβιώσουν πολιτικά μετά από ένα σκάνδαλο, ακόμα μάλιστα και στην περίπτωση που δεν είναι ιδιαίτερα έντιμοι.

8. ΟΙ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΣΤΕΡΕΟΤΥΠΙΚΗΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΟΠΟΙΗΣΗΣ ΟΜΑΔΩΝ ΣΤΟ ΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟ ΕΝΤΥΠΩΣΕΩΝ

Το μοντέλο συνοχής ατομικών χαρακτηριστικών βασίζεται στην παραδοχή σύμφωνα με την οποία τα πολιτικά πρόσωπα γίνονται αντιληπτά ως υποκειμένα κατά τη διαδικασία σχηματισμού εντυπώσεων. Το δεύτερο μοντέλο, γνωστό και ως μοντέλο στερεοτυπικού σχηματισμού εντυπώσεων υποστηρίζει ωστόσο πως ο τρόπος που αντιλαμβανόμαστε άτομα του κοινωνικού μας περιγύρου δε βασίζεται τόσο σε συγκεκριμένες πληροφορίες που αφορούν τα άτομα αυτά, αλλά μάλλον σε κοινωνικά στερεότυπα. Αυτές οι στερεοτυπικές επαγωγές (inferences) για ένα άτομο πηγάζουν από την αρχική παραδοχή πως τα μέλη κάθε ομάδας είναι όμοια μεταξύ τους και μοιράζονται κοινά χαρακτηριστικά.⁴⁴ Νέες πληροφορίες που αφορούν ένα μέλος της ομάδας, οι οποίες όμως συγκρούονται με το στερεότυπο, δεν τυγχάνουν σημασίας. Αυτό είναι το φαινόμενο της «συμπτωτικής προκατάληψης» (congruency bias).⁴⁵

Σε έντονη αντίθεση με το υποκειμενικό μοντέλο, μη συμβατές πληροφορίες για ένα άτομο είτε αγνοούνται ηθελημένα είτε μετατρέπονται σε συμβατές πληροφορίες, σε μια προσπάθεια επαλή-

44. Βλ. σχετικά R. Brown, *Prejudice: its social psychology*, Blackwell, Οξφόρδη 1995.

45. Βλ. σχετικά N. Cantor - W. Mischel, «Traits as prototypes: Effects on recognition memory», *Journal of Personality and Social Psychology*, τχ. 35, 1977, σ. 38-48. Ακόμα, βλ. S. Fiske - S. Neuberg, «A continuum of impression formation from category-based to individuating processes», στο Zanna Mark (επιμ.), *Advance in Experimental and Social Psychology*, τόμ. 23, Academic Press, San Diego 1990. Ακόμα, βλ. M. Rothbart - M. Evans - S. Fulero, «Recall for confirming events: Memory processes and the maintenance of social stereotyping», *Journal of Experimental Social Psychology*, τχ. 15, 1979, σ. 343-355. Τέλος, βλ. R. Taft, «Selective recall and memory distortion of favorable and unfavorable material», *Journal of Abnormal and Social Psychology*, τχ. 49, 1954, σ. 23-28, και S.E. Taylor - J. Crocker, «Schematic basis of social information processing», στο E.T. Higgins - C.P. Herman - M.P. Zanna (επιμ.), *Social Cognition. The Ontario Symposium* (τόμ. 1, σ. 89-134), Erlbaum, Hillsdale, N.J. 1981.

θευσης του στερεοτύπου.⁴⁶ Αυτή η κριτική διαδικασία αγνόησης συγκεκριμένων πληροφοριών που δε συμβαδίζουν με τις υπάρχουσες έχει ως στόχο να μειώσει την ασυμφωνία, και να ενισχύσει τα ισχύοντα στερεότυπα. Έτσι, ενώ απλοποιεί την πολυπλοκότητα του κοινωνικού περιβάλλοντος, οδηγεί συχνά σε υπεργενικεύσεις και προκατειλημμένη επεξεργασία των νέων πληροφοριών.

Μεταφέροντας αυτό το μοντέλο στον πολιτικό χώρο, οδηγούμαστε στην υπόθεση πως οι πολιτικοί δε γίνονται πάντα αντιληπτοί ως υποκείμενα. Αντίθετα, το κοινό προκειμένου να διαμορφώσει τις εντυπώσεις του, δίνει ελάχιστη προσοχή στα ιδιαίτερα ατομικά χαρακτηριστικά των πολιτικών, ενώ βασίζεται περισσότερο σε πολιτικά και κοινωνικά στερεότυπα. Έτσι, το μοντέλο στερεοτυπικής κατηγοριοποίησης προφανώς καταλήγει σε διαφορετικές προβλέψεις σχετικά με το πώς είναι δυνατόν ένα σκάνδαλο να επηρεάσει τους πολιτικούς. Ο πολιτικός που ταυτίζεται στα μάτια του κοινού με την εικόνα του τυπικού πολιτικού θεωρείται ανέντιμος. Η εμπλοκή του σε ένα πολιτικό σκάνδαλο δεν κάνει άλλο από το να επαληθεύει το στερεότυπο του ικανού, αλλά ανέντιμου, δημόσιου προσώπου και ζημιώνει τον πολιτικό. Στην περίπτωση όμως που ο εν λόγω πολιτικός δεν ταυτίζεται με την τυπική στερεοτυπική εικόνα (είναι δηλαδή έντιμος, αλλά όχι ιδιαίτερα ικανός) το σκάνδαλο θα βρίσκεται σε ασυμφωνία με την προϋπάρχουσα εικόνα, και επομένως θα αγνοηθεί, χωρίς να προκαλέσει σημαντικές ζημιές.

46. Βλ. σχετικά C.E. Cohen, «Person categories and social perception: testing some boundaries of the processing effects of prior knowledge», *Journal of Personality and Social Psychology*, τχ. 40, 1981, σ. 441-452. Ακόμα, βλ. R. Hastie - P.A. Kumar, 1979, ό.π., και G.V. Bodenhausen, «Stereotypic biases in social decision making and memory: testing process models of stereotype use», *Journal of Personality and Social Psychology*, τχ. 55, 1988, σ. 726-737. Επιπλέον, βλ. C. Stangor, «Stereotype accessibility and information processing», *Personality and Social Psychology Bulletin*, τχ. 14, 1988, σ. 694-708, και C. Stangor - D. McMillan, «Memory for expectancy-congruent and expectancy-incongruent information: a review of the social and social developmental literatures», *Psychological Bulletin*, τχ. 111, 1992, σ. 42-61.

9. ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΤΩΝ ΠΕΙΡΑΜΑΤΩΝ

Υποθέσεις εργασίας

Με άξονα τα προηγούμενα θεωρητικά μοντέλα, θα εξετάσουμε τον τρόπο με τον οποίο τα αρχικά χαρακτηριστικά της προσωπικότητας των πολιτικών επηρεάζουν την αξιολόγησή τους, όταν είναι αναμειγμένοι σε πολιτικά σκάνδαλα. Και στα δύο πειράματα, το αρχικό πολιτικό προφίλ βασίζεται σε δυο ανεξάρτητα μεταβαλλόμενα χαρακτηριστικά (ικανότητα και εντιμότητα). Οι συμμετέχοντες καλούνται να διαμορφώσουν μια εντύπωση για τον πολιτικό, πριν από το σκάνδαλο.⁴⁷ Στη δεύτερη φάση, τα δύο πειράματα διαφοροποιούνται. Στο πείραμα Α, οι συμμετέχοντες λαμβάνουν ένα άρθρο που παρουσιάζει έναν πολιτικό ο οποίος κατηγορείται και κρίνεται ένοχος έπειτα από δίκη, επειδή χρησιμοποίησε τη θέση του προκειμένου να αποκομίσει παράνομα οικονομικά οφέλη. Στο πείραμα Β, στο άρθρο παρουσιάζεται ο πολιτικός να κατηγορείται για απόκρυψη μέρους του εισοδήματός του. Τέλος, οι συμμετέχοντες καλούνται να διαμορφώσουν την τελική εντύπωση για τον πολιτικό, μετά από το σκάνδαλο.

Προκειμένου να κατανοήσουμε την επίδραση ενός πολιτικού σκανδάλου στη δημόσια εικόνα ενός πολιτικού εν συγκρίσει με τη δημόσια εικόνα ενός άλλου και να εξετάσουμε τις προβλέψεις των δυο κυρίαρχων μοντέλων σχηματισμού γνώμης, συγκρίνουμε τις αντιδράσεις του κοινού απέναντι στους διαφορετικούς συνδυασμούς προφίλ. Σύμφωνα με το μοντέλο συνοχής ατομικών χαρακτηριστικών, πολιτικά πρόσωπα που παρουσιάζονται ως ιδιαίτερα ικανά θα πρέπει να ζημιώνονται ελάχιστα από ένα πολιτικό σκάνδαλο. Σύμφωνα πάντα με το ίδιο μοντέλο, χαρακτηριστικά όπως η εντιμότητα δεν παρέχουν προστασία. Επίσης, το φύλο του πολιτικού δεν επηρεάζει κατά πόσο ένα σκάνδαλο επιδρά στη δημόσια εικόνα ενός πολιτικού.

Αυτές οι θεωρητικές προβλέψεις έρχονται σε αντίθεση με εκείνες του μοντέλου στερεοτυπικής κατηγοριοποίησης ομάδων. Σύμφωνα με το μοντέλο αυτό, το κοινό αξιολογεί διαφορετικά άνδρες και γυναίκες πολιτικούς, ακόμα και όταν οι πληροφορίες που

47. Βλέπουμε πως και στα δύο πειράματα, η φήμη του πολιτικού σχηματίζεται πριν δοθούν πληροφορίες για την ανάμειξή του στο σκάνδαλο, σε αντίθεση με τις μέχρι τώρα έρευνες, οι οποίες παρουσίαζαν ταυτόχρονα τις πληροφορίες για τον πολιτικό και το σκάνδαλο.

λαμβάνει είναι ακριβώς ίδιες. Συγκεκριμένα, η γυναίκα πολιτικός θεωρείται περισσότερο έντιμη και ο άνδρας πολιτικός περισσότερο ικανός, ανεξάρτητα από την αρχική τους περιγραφή. Επιπλέον, η γυναίκα πολιτικός αναμένεται να έχει τη δυνατότητα να αντιμετωπίσει ένα σκάνδαλο αποτελεσματικότερα, εφόσον θεωρείται περισσότερο έντιμη από έναν άνδρα πολιτικό.

Συμμετέχοντες

Σε αυτή την έρευνα πήραν μέρος συνολικά 561 φοιτητές του State University of New York, στο Stony Brook, εκ των οποίων 273 συμμετείχαν στο πρώτο πείραμα που πραγματοποιήθηκε το φθινόπωρο του 1999. Στο δεύτερο πείραμα, που πραγματοποιήθηκε την άνοιξη του 2000, συμμετείχαν 288. Όλοι οι φοιτητές παρακολούθουσαν μαθήματα στο τμήμα πολιτικών επιστημών, και ανταμείφθηκαν βαθμολογικά στο πλαίσιο των εν λόγω μαθημάτων (course credit) για τη συμμετοχή τους.

Σχεδιασμός της έρευνας και πειραματικό υλικό για τα πειράματα A και B⁴⁸

Τα πειράματα διήρκεσαν 45 έως 60 λεπτά. Ο σχεδιασμός τους είναι 2 (υψηλή ή μέτρια ικανότητα) x 2 (υψηλή ή μέτρια εντιμότητα) x 2 (άνδρας ή γυναίκα) x 2 (με ή χωρίς σκάνδαλο) και συνεπάγεται 32 πειραματικές συνθήκες. Περίπου το 1/3 των συμμετεχόντων αποτέλεσαν την ομάδα ελέγχου και έλαβαν την άνευ σκανδάλου συνθήκη ($N_A=95$, $N_B=95$). Δυο τρίτα έλαβαν τη με σκάνδαλο συνθήκη ($N_A=178$ για το πρώτο πείραμα, $N_B=193$ για το δεύτερο πείραμα). Οι πρώτες στατιστικές αναλύσεις που παρουσιάζονται εδώ συμπεριλαμβάνουν όλους τους συμμετέχοντες ($N_A=178$, $N_B=193$).

Διαφοροποιήσεις προ του σκανδάλου, για τα πειράματα A και B

Η εντιμότητα και ικανότητα του πολιτικού διαφοροποιήθηκαν σε τέσσερα άρθρα εφημερίδων. Κάθε άρθρο παρουσίαζε περιστατικά στην αρχική φάση της εκλογικής εκστρατείας του πολιτικού. Το πολιτικό πρόσωπο σκοπίμως παρουσιάστηκε με υψηλές ή μέτριες

48. Αναφορά στα πειράματα A και B γίνεται με τα υποστοιχεία A και B αντίστοιχα.

τιμές ικανότητας και εντιμότητας.⁴⁹ Για τη διαφοροποίηση του επιπέδου ικανότητας, οι συμμετέχοντες δέχθηκαν πληροφορίες σχετικά με την προηγούμενη και την ενεστώσα πολιτική δράση του πολιτικού προσώπου, την πολιτική του εμπειρία και πείρα, την αντίληψη πολιτικών ζητημάτων και την πνευματική του οξύτητα. Η εντιμότητα διαφοροποιήθηκε με πληροφορίες για την ηθική κρίση του πολιτικού, την ειλικρίνεια και τιμιότητά του στο παρελθόν και το παρόν. Τέλος, οι μισοί από τους συμμετέχοντες διάβασαν άρθρα για μια γυναίκα πολιτικό, και οι άλλοι μισοί για έναν άνδρα πολιτικό.

Σκάνδαλα

Στη δεύτερη φάση των πειραμάτων παρουσιάζεται το υλικό για το σκάνδαλο, και εδώ με τη μορφή άρθρου εφημερίδας, ακολουθώντας το παράδειγμα άρθρων πραγματικών σκανδάλων. Στο πείραμα Α, ο/η πολιτικός δικάζεται και κρίνεται ένοχος ότι εσκεμμένα αύξησε το μισθό εργαζομένων στο γραφείο του, προκειμένου αυτοί να καλύψουν με επιταγές τους προσωπικά έξοδα του υποψηφίου και της οικογένειάς του/της. Στο πείραμα Β, ο/η πολιτικός κατηγορείται για απόκρυψη εισοδήματος από την εφορία. Οι ιστορίες ήταν τόσο ρεαλιστικές, ώστε στο τέλος του πειράματος πολλοί συμμετέχοντες ρωτούσαν ποια ήταν η κατάληξη του πολιτικού σκανδάλου.

Μετρήσεις

Μεταξύ των ερωτήσεων στις οποίες κλήθηκαν να απαντήσουν οι συμμετέχοντες ήταν εάν θα ψήφιζαν το συγκεκριμένο πολιτικό πρόσωπο, πώς το αξιολογούσαν συνολικά, καθώς και πώς αξιολογούσαν συγκεκριμένα χαρακτηριστικά του, όπως την ικανότητα και την εντιμότητα.⁵⁰ Για αναλυτικούς και ερμηνευτικούς λόγους, όλες οι μετρήσεις μεταφέρθηκαν σε κλίμακα 0-10. Στις αναλύσεις

49. Κατ' αυτόν τον τρόπο, υπάρχει περιθώριο για διαφοροποίηση έπειτα από το σκάνδαλο. Αντίθετα, εάν τα αρχικά χαρακτηριστικά είχαν χαμηλές τιμές, δε θα μπορούσαμε να παρατηρήσουμε πτώση των τιμών μετά από το σκάνδαλο.

50. Τα επίθετα που χρησιμοποιήθηκαν σχημάτισαν έγκυρες κλίμακες (Cronbach's alpha στις παρενθέσεις). Η ικανότητα μετρήθηκε με τα ακόλουθα επίθετα: ικανός, αποτελεσματικός, προικισμένος ($\alpha_A=0,77$, $\alpha_B=0,86$). Η εντιμότητα μετρήθηκε με τα επίθετα: έμπιστος, ηθικός και τίμιος ($\alpha_A=0,89$, $\alpha_B=0,89$).

που ακολουθούν, χρησιμοποιήθηκαν επίσης διχοτομικές μεταβλητές για τις ακόλουθες πειραματικές συνθήκες: ικανότητα, εντιμότητα, φύλο, και έκθεση στο πολιτικό σκάνδαλο.

10. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ – ΕΥΡΗΜΑΤΑ

Το πρώτο και το δεύτερο πείραμα διαφέρουν ως προς τη σοβαρότητα του σκανδάλου. Στον Πίνακα 1 παρουσιάζονται συνοπτικά οι αντίστοιχες τιμές των μετρήσεων που αφορούν τη συνολική εικόνα, καθώς και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά προσωπικότητας του πολιτικού προσώπου πριν και μετά από το σκάνδαλο· επίσης οι δείκτες της σοβαρότητας του σκανδάλου.⁵¹ Οι μέσοι όροι των μετρήσεων επιβεβαιώνουν πως το σκάνδαλο στο πείραμα Α θεωρήθηκε από τους συμμετέχοντες όντως σοβαρότερο από το σκάνδαλο στο πείραμα Β. Μολονότι οι αρχικές μετρήσεις πριν από τα σκάνδαλα ήταν παρόμοιες, οι διαφοροποιήσεις που παρατηρούνται μεταξύ των μετρήσεων μετά από το σκάνδαλο μπορούν εμφανώς να αποδοθούν στο βαθμό σοβαρότητας του σκανδάλου. Συνολικά, το σκάνδαλο παράνομης χρηματοδότησης εργαζομένου θεωρήθηκε σοβαρότερο, περισσότερο ανήθικο και με βαθύτερες συνέπειες για τη διαμόρφωση των αξιολογήσεων των πολιτικών.

Η λειτουργία των αρχικών χαρακτηριστικών προσωπικότητας

Πρώτα θα εξετάσουμε εάν τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας του πολιτικού διαφοροποιήθηκαν σημαντικά ανά πειραματική συνθήκη. Στον Πίνακα 2 βλέπουμε τις αναλύσεις των παλινδρομήσεων για τα πειράματα Α και Β. Η συνολική εικόνα και τα συγκεκριμένα χαρακτηριστικά προσωπικότητας του πολιτικού παλινδρομήθηκαν έναντι διχοτομικών μεταβλητών ικανότητας, εντιμότητας και φύλου. Σε αυτή την ανάλυση συμπεριλαμβάνονται όλοι οι συμμετέχοντες.

Τα ευρήματα μαρτυρούν πως η επεξεργασία των χαρακτηριστικών προσωπικότητας ήταν επιτυχής. Και στα δυο πειράματα, οι

51. Οι ερωτήσεις αφορούν το εάν ο πολιτικός θεωρείται υπεύθυνος για το σκάνδαλο, σε ποιο βαθμό είναι υπεύθυνος, την επίδραση του σκανδάλου στην καριέρα του πολιτικού, πόσο απρεπής θεωρείται η πράξη, και εάν ο πολιτικός οφείλει να αποσύρει την υποψηφιότητά του.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

Σοβαρότητα σκανδάλου στο Πείραμα Α και στο Πείραμα Β

	Πείραμα Α (σοβαρό σκάνδαλο)	Πείραμα Β (ήπιο σκάνδαλο)
Ψήφος πριν από το σκάνδαλο	6,08 (2,72)	6,08 (2,44)
Συνολική αξιολόγηση πριν από το σκάνδαλο	6,02 (1,88)	5,94 (1,80)
Ψήφος μετά από το σκάνδαλο	1,80 (2,40)	4,27 (2,71)
Συνολική αξιολόγηση μετά από το σκάνδαλο	2,50 (1,70)	4,29 (1,96)
Ο πολιτικός είναι υπόλογος	8,73 (1,76)	6,76 (2,25)
Ο πολιτικός είναι άξιος μομφής	8,56 (1,94)	6,37 (2,16)
Ο πολιτικός δεν είχε ενδοιασμούς	3,89 (3,06)	4,89 (2,90)
Επίδραση του σκανδάλου στην καριέρα του πολιτικού	8,73 (1,80)	6,37 (2,17)
Βαθμός σοβαρότητας του σκανδάλου	8,25 (1,92)	5,92 (2,33)
Ο πολιτικός πρέπει να παραιτηθεί	7,06 (3,45)	3,77 (3,02)
	N=178	N=193

Σημείωση: Όλες οι μεταβλητές μετρούνται σε κλίμακες 0-10. Η σταθερή διακύμανση (standard deviation) σε παρενθέσεις. Για τις μετρήσεις ψήφου και συνολικής αξιολόγησης, το 0 αντιστοιχεί σε μη υποστήριξη του πολιτικού και το 10 αντιστοιχεί σε έντονη υποστήριξη. Για τους δείκτες σοβαρότητας του σκανδάλου, η τιμή 10 αντιστοιχεί σε: ο πολιτικός είναι υπόλογος για το σκάνδαλο, ο πολιτικός δίκαια θεωρείται άξιος μομφής, ο πολιτικός δεν είχε ενδοιασμούς, η επίδραση του σκανδάλου είναι πολύ σοβαρή, το σκάνδαλο είναι ιδιαίτερα σοβαρό, ο πολιτικός πρέπει να παραιτηθεί από τον εκλογικό αγώνα.

πολιτικοί που θεωρήθηκαν πιο ικανοί ήταν αυτοί που αρχικά περιγράφονταν ως ικανότεροι. Αντίστοιχα, αυτοί που θεωρήθηκαν πιο έντιμοι ήταν οι πολιτικοί που περιγράφονταν ως εντιμότεροι. Επίσης, είναι εμφανές πως ανώτερα επίπεδα ικανότητας και εντιμότητας προκάλεσαν άνοδο στη συνολική θετική αξιολόγηση των πολιτικών καθώς και στις πιθανότητες εκλογής. Βλέπουμε, λοιπόν, πως οι συμμετέχοντες ήταν ικανοί να διαχωρίσουν μεταξύ εντιμότητας και ικανότητας, ενώ βασίστηκαν και στα δυο χαρακτηριστικά προκειμένου να διαμορφώσουν τη γενική αντίληψή τους.

Εδώ αξίζει να σημειωθεί και ένα επιπλέον εύρημα. Σύμφωνα με τον Πίνακα 2, το φύλο του πολιτικού δεν επηρέασε τη γενική αξιολόγησή του. Στο πείραμα Α, δεν επηρεάζεται κανένα από τα χαρακτηριστικά προσωπικότητας. Στο πείραμα Β, η εντιμότητα της γυναίκας πολιτικού είναι αρχικά λίγο υψηλότερη. Αυτό υποστηρίζεται μερικά από το στερεοτυπικό μοντέλο σύμφωνα με το οποίο οι

ΠΙΝΑΚΑΣ 2

Η επίδραση του φύλου και των χαρακτηριστικών προσωπικότητας στις αξιολογήσεις πριν από το σκάνδαλο

	Συνολικές αξιολογήσεις		Χαρακτηριστικά προσωπικότητας			Εντιμότητα
	Ψήφος	Αξιολόγηση	Ικανότητα	Ηγετική ικανότητα	Εγκαρδιότητα	
Φύλο _A	0,07 (0,30)	-0,09 (0,21)	-0,35 (0,22)	-0,33 (0,24)	-0,26 (0,21)	-0,22 (0,22)
Φύλο _B	-0,13 (0,25)	0,11 (0,18)	-0,01 (0,19)	-0,09 (0,21)	-0,42* (0,20)	-0,50** (0,21)
Ικανότητα _A	0,57* (0,30)	0,77** (0,21)	1,79** (0,22)	1,15** (0,24)	-0,17 (0,21)	-0,22 (0,22)
Ικανότητα _B	1,01** (0,25)	0,91** (0,18)	2,08** (0,19)	1,31** (0,21)	0,10 (0,20)	-0,18 (0,21)
Εντιμότητα _A	1,04** (0,30)	0,96** (0,21)	0,31 (0,22)	0,61** (0,24)	1,51** (0,21)	3,20** (0,22)
Εντιμότητα _B	0,90** (0,254)	1,26** (0,18)	0,33* (0,19)	0,66** (0,21)	1,42** (0,20)	3,11** (0,21)
Constant _A	5,22** (3,02)	5,34** (0,21)	5,96** (0,22)	5,32** (0,24)	5,76** (0,21)	4,46** (0,22)
Constant _B	5,38** (0,26)	5,09** (0,18)	5,75** (0,19)	5,33** (0,21)	5,96** (0,20)	4,66** (0,21)
Adj. R ² _A	0,044	0,102	0,198	0,095	0,160	0,433
Adj. R ² _B	0,086	0,202	0,302	0,140	0,158	0,447
N _A	271	272	272	270	269	270
N _B	280	282	279	277	279	281

* p<0,05, ** p<0,01

Τα υποστοιχεία Α και Β αντιστοιχούν στο πείραμα Α και πείραμα Β αντίστοιχα.

Σημείωση: Οι τιμές των παραμέτρων είναι μη τυποποιημένες (unstandardized) συνεπώς παλινδρόμησης, με προβλεπόμενο μέτρο απόκλισης (standard error) στις παρενθέσεις. Όλες οι εξαρτημένες μεταβλητές βρισκονται σε κλίμακα 0-10. Το Φύλο είναι διχοτομική μεταβλητή όπου 0 = γυναίκα και 1 = άνδρας. Η ικανότητα είναι διχοτομική μεταβλητή όπου 0 = μέτρια τιμή και 1 = υψηλή τιμή. Η εντιμότητα είναι διχοτομική μεταβλητή όπου 0 = μέτρια τιμή και 1 = υψηλή τιμή. Όλα τα τεστ σημαντικότητας είναι προς μια κατεύθυνση.

γυναίκες γίνονται αντιληπτές ως εντιμότερες από τους άνδρες. Το ίδιο μοντέλο θέλει τους άνδρες πολιτικούς ικανότερους από τις γυναίκες συναδέλφους τους. Αντίθετα ωστόσο με τη θεωρία αυτή, η ανάλυση μας δείχνει πως οι άνδρες δεν είναι περισσότερο ικανοί. Ως προς τις γενικές αξιολογήσεις, την εκλογική υποστήριξη και τα ποσοστά ικανότητας, το πολιτικό πρόσωπο γίνεται αντιληπτό ως υποκείμενο και έτσι απαλλάσσεται από στερεότυπα φύλου. Μια γυναίκα που περιγράφεται ως ικανή, θεωρείται εξίσου ικανή όπως και ένας άνδρας. Ενδέχεται ωστόσο, όταν πρόκειται για αξιολογήσεις εντιμότητας, ο άνδρας που παρουσιάζεται ως έντιμος να θεωρείται λιγότερο έντιμος και ειλικρινής από μια γυναίκα που παρουσιάζεται με τον ίδιο ακριβώς τρόπο. Θα επιστρέψουμε σε αυτή την περίπτωση, αλλά τώρα ας κρατήσουμε από τα προηγούμενα ότι οι αξιολογήσεις του πολιτικού που προηγούνται του σκανδάλου βασίστηκαν κυρίως στα επεξεργασμένα άρθρα των εφημερίδων και όχι σε προβολές στερεοτύπων φύλου.

Χαρακτηριστικά προσωπικότητας και έκθεση σε σκάνδαλο

Ικανότητα

Δεύτερη βασική πρόβλεψη του μοντέλου συνοχής ατομικών χαρακτηριστικών προσωπικότητας «individual trait consistency» είναι ότι η ικανότητα, μάλλον, παρά η εντιμότητα ενός πολιτικού μπορεί να του χαρίσει πολιτικό απυρόβλητο. Εξετάσαμε την υπόθεση αυτή παλινδρομώντας τις γενικές αξιολογήσεις και τα συγκεκριμένα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας του πολιτικού σε διχοτομικές μεταβλητές για τις βαθμίδες ικανότητας, εντιμότητας και φύλου. Η κάθε μια από τις μεταβλητές του πειράματος βρίσκεται στη στατιστική εξίσωση μεμονωμένα, αλλά και σε αλληλεπίδραση με την έκθεση στο σκάνδαλο.⁵²

Η εξίσωση είναι η ακόλουθη:

$$Y = b_0 + b_1X_1 + b_2X_2 + b_3X_3 + b_4X_4 + b_5X_4X_1 + b_6X_4X_2 + b_7X_4X_3 + e$$

όπου X_1 =φύλο, X_2 =ικανότητα, X_3 =εντιμότητα, X_4 =έκθεση στο σκάνδαλο.

52. Με άλλα λόγια, η εξαρτημένη μεταβλητή για όσους συμμετέχοντες εκτέθηκαν στο σκάνδαλο είναι η μετά το σκάνδαλο αξιολόγηση, ενώ για όσους βρέσκονταν στην ομάδα ελέγχου και δεν εκτέθηκαν στο σκάνδαλο ήταν η αρχική αξιολόγηση.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3

Επίδραση του φύλου και των χαρακτηριστικών προσωπικότητας
στις αξιολογήσεις σε συνάρτηση με την εμπλοκή του πολιτικού σε σκάνδαλο

	Συνολικές αξιολογήσεις			Χαρακτηριστικά προσωπικότητας		
	Ψήφος	Αξιολόγηση	Ικανότητα	Ηγετική ικανότητα	Εγκραδιότητα	Εντιμότητα
Φύλο _A	0,40 (0,47)	0,03 (0,34)	-0,01 (0,46)	0,55 (0,42)	-0,00 (0,41)	-0,54 (0,35)
Φύλο _B	0,41 (0,53)	0,24 (0,37)	0,22 (0,40)	0,15 (0,41)	0,11 (0,40)	-0,39 (0,40)
Ικανότητα _A	0,98* (0,47)	1,01** (0,34)	2,07** (0,46)	1,61** (0,42)	0,41 (0,41)	-0,05 (0,35)
Ικανότητα _B	1,02* (0,53)	1,18** (37)	2,32** (0,40)	1,78** (0,41)	0,44 (0,40)	-0,04 (0,40)
Εντιμότητα _A	0,74 (0,47)	1,01** (0,34)	0,47 (0,46)	0,27 (0,42)	1,40** (0,41)	3,28** (0,35)
Εντιμότητα _B	0,75 (0,53)	1,21** (0,37)	0,81* (0,40)	0,54 (0,41)	1,52** (0,40)	3,46** (0,40)
Σκάνδαλο _A	-3,55** (0,58)	-3,03** (0,42)	-0,96* (0,56)	-1,56** (0,51)	-1,89** (0,51)	-3,36** (0,43)
Σκάνδαλο _B	1,12 (0,65)	-1,39** (0,46)	-0,45 (0,49)	-0,64 (0,50)	0,52 (0,49)	-1,64** (0,50)
Φύλο _A X Σχ _A	-0,88 (0,58)	-0,20 (0,42)	-1,43** (0,56)	-0,94* (0,52)	-0,90* (0,51)	0,33 (0,43)
Φύλο _B X Σχ _B	-0,61 (64)	0,47 (0,45)	-0,20 (0,48)	-0,42 (0,50)	-0,72 (0,48)	0,11 (0,49)
Ικαν. _A X Σχ _A	-0,19 (0,58)	-0,77* (0,42)	-0,67 (0,56)	-1,05* (0,52)	-0,37 (0,51)	0,08 (0,43)
Ικαν. _B X Σχ _B	-0,97 (0,64)	-0,74* (0,45)	-0,75 (0,48)	-1,00* (0,50)	-0,47 (0,48)	0,10 (0,47)

Εντιμ. _A X Σκ _A	-0,27 (0,58)	-0,83* (0,42)	-0,86 (0,56)	-0,36 (0,52)	-1,16* (0,51)	-2,78** (0,43)
Εντιμ. _B X Σκ _B	-0,37 (0,64)	-0,18 (0,45)	-0,61 (0,48)	-0,48 (0,50)	-0,91* (0,48)	-2,20** (0,49)
Constant _A	4,96** (0,47)	5,40** (0,34)	5,71** (0,46)	5,32** (0,41)	5,61** (0,41)	4,65** (0,35)
Constant _B	5,01** (0,54)	5,18** (0,38)	5,38** (0,41)	5,12** (0,42)	5,54 (0,41)	4,57** (0,41)
Adj. R ² _A	0,45	0,57	0,34	0,33	0,37	0,66
Adj. R ² _B	0,12	0,30	0,24	0,18	0,18	0,44
N _A	272	269	272	268	268	271
N _B	281	281	280	276	278	281

* p<0,05, ** p<0,01

Τα υποτοίχια Α και Β αντιτοιχούν στο πείραμα Α και πείραμα Β αντίστοιχα.

Σημείωση: Οι τιμές των παραμέτρων είναι μη τυποποιημένοι (unstandardized) συντελεστές παλινδρόμησης, με προβλεπόμενο μέτρο απόκλισης (standard error) στις παρενθέσεις. Όλες οι εξαρτημένες μεταβλητές βρίσκονται σε κλίμακα 0-10. Το Φύλο είναι διχοτομική μεταβλητή όπου 0 = γυναίκα και 1 = άνδρας. Η Ικανότητα είναι διχοτομική μεταβλητή, όπου 0 = μέτρια τιμή και 1 = υψηλή τιμή. Η εντιμότητα είναι διχοτομική μεταβλητή, όπου 0 = μέτρια τιμή και 1 = υψηλή τιμή. Οι συντελεστές παλινδρόμησης Φύλο X Σκάνδαλο, Ικανότητα X Σκάνδαλο, Εντιμότητα X Σκάνδαλο, δίνουν την αλληλεπίδραση μεταξύ του κάθε χαρακτηριστικού του πολιτικού πριν από το σκάνδαλο και της έκθεσης στο σκάνδαλο. Όλα τα τεστ σημαντικότητας είναι προς μία κατεύθυνση.

Τα αποτελέσματα των εξισώσεων αυτών παρουσιάζονται στον Πίνακα 3.⁵³

Για τα πειράματα Α και Β, η αρχική ικανότητα επιδρά σωτήρια στην εκλογική υποστήριξη και στη συνολική αξιολόγηση του πολιτικού. Όπως μπορεί κανείς να παρατηρήσει στον Πίνακα 3, περνώντας από μέτριο σε υψηλό επίπεδο ικανότητας επιδρά θετικά στις δύο αυτές μεταβλητές για όσους βρίσκονται στην άνευ-σκανδάλου κατηγορία. Επιπλέον, η αλληλεπίδραση μεταξύ αρχικής ικανότητας και έκθεσης στο σκάνδαλο δεν είναι σημαντική για την εκλογική υποστήριξη. Με άλλα λόγια, οι συμμετέχοντες υποστηρίζουν έναν ιδιαίτερα ικανό πολιτικό ανεξάρτητα από το σκάνδαλο.

Στα πειράματα Α και Β εμφανίζεται μια σημαντική αλληλεπίδραση μεταξύ του σκανδάλου και της ικανότητας, για τη συνολική αξιολόγηση του πολιτικού, δίνοντας στον ικανό πολιτικό το μικρό προβάδισμα $b_A=0,24$ (1,01 - 0,77) και $b_B=0,44$ (1,18 - 0,74) στην 0-10 αξιολογική κλίμακα. Αυτό δείχνει πως η ικανότητα έχει ασθενέστερη θετική επίδραση στις συνολικές αξιολογήσεις εν συγκρίσει με την ψήφο, και για τα δύο σκάνδαλα. Για να ανακεφαλαιώσουμε, το βασικό συμπέρασμα αυτής της ανάλυσης είναι πως ένας ιδιαίτερα ικανός πολιτικός έχει περισσότερες πιθανότητες να γλιτώσει από τις αρνητικές επιδράσεις ενός σκανδάλου στα μάτια της κοινής γνώμης.

Οι επιδράσεις της ικανότητας μπορούν να αποδοθούν μερικώς στο ότι οι τιμές της μένουν αναλλοίωτες μετά το σκάνδαλο. Η τρίτη στήλη, στον Πίνακα 3, δείχνει πως η αντίληψη της ικανότητας του πολιτικού μετά το σκάνδαλο εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από το αρχικό επίπεδο του συγκεκριμένου χαρακτηριστικού. Και στα δύο πειράματα, οι ιδιαίτερα ικανοί πολιτικοί θεωρήθηκαν σημαντικά ικανότεροι από τους πολιτικούς οι οποίοι αρχικά παρουσιάστηκαν ως έχοντες μέση ικανότητα. Η αλληλεπίδραση μεταξύ σκανδάλου και ικανότητας δεν είναι σημαντική· επομένως, το προερχόμενο από την αρχική ικανότητα προβάδισμα δεν αλλοιώνεται. Η τέταρτη στήλη, στον Πίνακα 3 δείχνει πως η αξιολόγηση της ηγετικής ικανότητας ενός ικανού πολιτικού σημείωσε κάπως μεγαλύ-

53. Οι συντελεστές b_1 - b_4 αντιπροσωπεύουν τις επιδράσεις των πειραματικών μεταβλητών στην ελεγχόμενη άνευ-σκανδάλου συνθήκη. Η επίδραση της κάθε πειραματικής μεταβλητής, στην περίπτωση έκθεσης σε σκάνδαλο υπολογίζεται προσθέτοντας το συντελεστή στην άνευ-σκανδάλου κατηγορία με το συντελεστή της αντίστοιχης αλληλεπίδρασης (π.χ. $b_1 + b_5$ για το φύλο του πολιτικού, όταν $X_4=1$).

τερη πτώση μετά το σκάνδαλο. Ενώ οι ιδιαίτερα ικανοί πολιτικοί θεωρούνται ισχυρότεροι ηγέτες εν απουσία σκανδάλου, η σημαντική αλληλεπίδραση σκανδάλου και ικανότητας υπονομεύει αυτό το προβάδισμα ($b_A=1,61 - 1,05=0,56$ και $b_B=1,78 - 0,10=0,78$). Συνολικά, μετά το σκάνδαλο, η ικανότητα των αρχικά ικανών πολιτικών δε μειώθηκε· μειώθηκε όμως σε κρίσιμο σημείο η αντίληψη των ηγετικών τους ικανοτήτων. Τέλος, η ικανότητα είχε αμελητέα επίδραση στις αξιολογήσεις της εντιμότητας και της εγκραδιότητας των πολιτικών, πριν και μετά το σκάνδαλο.

Εντιμότητα

Το μοντέλο συνοχής ατομικών χαρακτηριστικών προσωπικότητας (individual trait consistency), προβλέπει πως οι ικανοί πολιτικοί θα επηρεαστούν λιγότερο από ένα σκάνδαλο εν συγκρίσει με τους λιγότερο ικανούς συναδέλφους τους, καθώς το σκάνδαλο δεν παρέχει στους ψηφοφόρους πληροφορίες που να αναιρούν το χαρακτηριστικό της ικανότητας. Το μοντέλο ωστόσο προτείνει πως η εντιμότητα δεν προσφέρει παρόμοιο προβάδισμα. Αντίθετα, υψηλή αρχική εντιμότητα ίσως μάλιστα επιδεινώσει την επίδραση ενός σκανδάλου στην κοινή γνώμη, καθώς έρχεται σε αντίθεση με την αρχική φήμη.⁵⁴

Σύμφωνα με τα στοιχεία που παρουσιάζονται στον Πίνακα 3, η έντιμη εικόνα ενός πολιτικού δεν προσφέρει καμία ιδιαίτερη προστασία από τις αρνητικές επιδράσεις ενός σκανδάλου, όταν το σκάνδαλο είναι σοβαρό. Βλέπουμε όμως πως η εντιμότητα έχει θετικό ρόλο στην περίπτωση ενός λιγότερο σοβαρού σκανδάλου. Και στα δύο πειράματα, η εντιμότητα του πολιτικού δεν έχει καμία επίδραση στην προθυμότητα του κοινού να ψηφίσει τον πολιτικό, επηρεάζει όμως τις γενικές αξιολογήσεις ενός πολιτικού. Ο Πίνακας 3 παρουσιάζει ευκρινέστατα τον διαφορετικό ρόλο τον οποίο αναλαμβάνει η εντιμότητα υπό συνθήκες σοβαρού ή λιγότερο σοβαρού σκανδάλου. Ενώ στο Πείραμα Α οι έντιμοι πολιτικοί απολαμβάνουν θετικότερης αξιολόγησης πριν από το σοβαρό σκάνδα-

54. Αυτή η πρόβλεψη διαφέρει από αυτή του μοντέλου συνολικής θετικής φήμης, το οποίο ισχυρίζεται πως πολιτικοί με θετική φήμη θα έχουν την ίδια τύχη μετά από ένα σκάνδαλο, ανεξάρτητα από το εάν η θετική αυτή φήμη προέρχεται από εντιμότητα ή ικανότητα (είτε επιβιώνοντας, σύμφωνα με τον Fenno, είτε τυγχάνοντας σκληρότερης τιμωρίας, σύμφωνα με τους McGraw, κ.ά.).

λο, αυτοί θεωρούνται όμοιοι με τους λιγότερο έντιμους πολιτικούς μετά το σκάνδαλο ($b_A=1,10 - 0,83=0,18$). Βλέπουμε πως όταν το σκάνδαλο είναι σοβαρό, οι εκτιμήσεις της εντιμότητας και εγκαρδιότητας των πολιτικών μειώνονται σημαντικά. Όπως είναι αναμενόμενο, οι έντιμοι πολιτικοί εκτιμούνται ως πολύ έντιμοι και εγκάρδιοι πριν από το σκάνδαλο, όμως οι θετικές επιδράσεις της αρχικής εντιμότητας εξουδετερώνονται με το σοβαρό σκάνδαλο. Η στατιστικά σημαντική αλληλεπίδραση μεταξύ σκανδάλου και εντιμότητας για τις εκτιμήσεις εντιμότητας και εγκαρδιότητας, συνέτεινε στο να θεωρούνται οι έντιμοι πολιτικοί ελάχιστα εντιμότεροι ($b_A=3,28 - 2,78=0,5$) και ελάχιστα εγκαρδιότεροι ($b_A=1,40 - 1,16=0,24$) μετά το σκάνδαλο, σε σχέση με τους αρχικά λιγότερο έντιμους συναδέλφους τους. Με άλλα λόγια, βλέπουμε πως οι πολιτικοί που διέθεταν φήμη ήταν έντιμοι και πως δεν τιμωρούνται πιο αυστηρά μετά από ένα σοβαρό σκάνδαλο εν συγκρίσει με τους λιγότερο έντιμους πολιτικούς, αλλά και η εντιμότητά τους δεν τους προστατεύει από τις αρνητικές συνέπειες του σκανδάλου.

Ας περάσουμε τώρα στα εξαγόμενα της ανάλυσης για το Πείραμα Β, όταν το σκάνδαλο είναι λιγότερο σοβαρό. Η συνολική εκτίμηση των έντιμων πολιτικών είναι θετικότερη πριν αλλά και μετά από το λιγότερο σοβαρό σκάνδαλο ($b_B=1,21$, με μη σημαντική αλληλεπίδραση της εντιμότητας με το σκάνδαλο). Οι εκτιμήσεις εντιμότητας και εγκαρδιότητας των πολιτικών δεν υπέστησαν σημαντική μείωση. Ενώ η θετική επίδραση της αρχικής εντιμότητας μειώθηκε μετά το ασθενές σκάνδαλο, δε φτάνει στα επίπεδα μείωσης της περίπτωσης του σοβαρού σκανδάλου ($b_B=3,46 - 2,20=1,26$). Το ίδιο παρατηρείται και στη περίπτωση των εντυπώσεων εγκαρδιότητας. Παρότι σημειώνει μικρή πτώση μετά το ασθενές σκάνδαλο, η αξιολόγηση δεν είναι αρνητική ($b_B=1,52 - 0,91=0,61$). Τα εξαγόμενα των δυο πειραμάτων δείχνουν πως οι πολιτικοί οι οποίοι θεωρούνται έντιμοι δεν τιμωρούνται σκληρότερα μετά από ένα σκάνδαλο σε σχέση με τους πολιτικούς οι οποίοι θεωρούνται αρχικά λιγότερο έντιμοι. Η εντιμότητά τους με άλλα λόγια, δεν τους παρέχει απυρόβλητο στην περίπτωση ενός σοβαρού σκανδάλου, ενώ βελτιώνει σημαντικά τις γενικές αξιολογήσεις πολιτικών στην περίπτωση ενός σοβαρού σκανδάλου.

Το είδος του σκανδάλου

Από τα προηγούμενα, είναι εύκολο να συμπεράνει κανείς πως η επίδραση προσωπικότητας στο θέμα του απυρόβλητου συχνά εξαρτάται από τη σοβαρότητα τού εν λόγω σκανδάλου. Ενώ το σοβαρό σκάνδαλο επηρέασε έντονα τη συνολική αξιολόγηση και τα περισσότερα χαρακτηριστικά προσωπικότητας, το ηπιότερο άφησε τις περισσότερες αξιολογήσεις ανεπηρέαστες και επέδρασε αρνητικά στην ολική αξιολόγηση και την εντιμότητα του πολιτικού.

Στο πείραμα Α, επηρεάστηκαν κυρίως η ψήφος, η συνολική αξιολόγηση και η εντιμότητα του πολιτικού από το σκάνδαλο, σημειώνοντας μείωση 3 με 4 βαθμών, σε κλίμακες από 0-10, ενώ η επίδραση του σκανδάλου στην ικανότητα ήταν σημαντική αλλά αρκετά μικρότερη ($b_A = -0,96$, $p < 0,05$). Στο πείραμα Β, οι τιμές της ψήφου και της ικανότητας παρέμειναν ανεπηρέαστες, ενώ οι τιμές της γενικής εντύπωσης για τον πολιτικό σημείωσαν μικρή πτώση ($b_B = -1,2$, $p < 0,05$). Η μείωση που σημείωσαν οι τιμές της εντιμότητας είναι μισή εάν συγκριθεί με την αντίστοιχη στην περίπτωση του σοβαρού σκανδάλου ($b_B = -1,6$ εν συγκρίσει με $b_A = -3,36$).

Βλέπουμε λοιπόν, πως οι συμμετέχοντες έτειναν να υποστηρίξουν εκλογικά έναν ικανό πολιτικό μετά από ένα σκάνδαλο. Το να αναγνωρίζεται ένας πολιτικός ως ικανός είναι θετικό για τη δημόσια εικόνα του, ακόμα και αν δεν μπορεί να απαλλαγεί από τις αρνητικές συνέπειες ενός ιδιαίτερα σοβαρού οικονομικού σκανδάλου. Η εντιμότητα έχει παρόμοια δράση στην περίπτωση ενός ηπιότερου σκανδάλου.

Το φύλο του πολιτικού

Τα ευρήματα που παρουσιάστηκαν μέχρι στιγμής επιβεβαιώνουν το μοντέλο συνοχής ατομικών χαρακτηριστικών προσωπικότητας. Τα ευρήματα υποστηρίζουν επίσης το στερεοτυπικό μοντέλο. Ενώ το φύλο του πολιτικού δεν επηρεάζει τις αρχικές αξιολογήσεις του χαρακτήρα των πολιτικών (βλ. σειρά 1 στον Πίνακα 3), είναι δυνατόν να επηρεάσει τις αξιολογήσεις χαρακτήρα μετά από ένα σοβαρό σκάνδαλο. Μετά από ένα ηπιότερο σκάνδαλο, οι αξιολογήσεις του χαρακτήρα των πολιτικών είναι παρόμοιες για άνδρες και γυναίκες πολιτικούς. Το σοβαρότερο σκάνδαλο όμως ενεργοποιεί στερεότυπα φύλου τα οποία καταστρέφουν την εικόνα του άνδρα πολιτικού περισσότερο από της γυναίκας πολιτικού, με

τρόπο όμως διαφορετικό από αυτόν που προβλέπει το στερεοτυπικό μοντέλο.

Πρώτα, ως επιστρέψουμε στον Πίνακα 3, όπου παρουσιάζονται οι επιδράσεις του φύλου του πολιτικού πριν αλλά και μετά από το σκάνδαλο. Βλέπουμε πως πριν από το σκάνδαλο, το φύλο του πολιτικού δεν επηρεάζει τις αξιολογήσεις του πολιτικού. Στο πείραμα Α όμως βλέπουμε πως οι αξιολογήσεις της ικανότητας, της ηγετικής ικανότητας και της εγκαρδιότητας του πολιτικού επηρεάζονται σημαντικά. Σε όλα αυτά τα χαρακτηριστικά, οι άνδρες πολιτικοί αξιολογούνται χαμηλότερα από τις γυναίκες πολιτικούς, ακόμα και όταν λάβουμε υπόψη μας τα αρχικά επίπεδα της εντιμότητας και της ικανότητάς τους. Προς έκπληξή μας ωστόσο, η εντιμότητα είναι το χαρακτηριστικό το οποίο δεν επηρεάζεται από το φύλο του πολιτικού, ανεξάρτητα από τη σοβαρότητα του σκανδάλου. Αυτή η διαπίστωση έρχεται σε αντίθεση με το στερεοτυπικό μοντέλο, σύμφωνα με το οποίο προβλέπεται πως οι άνδρες θεωρούνται λιγότερο έντιμοι σε σχέση με τις γυναίκες. Όπως είδαμε, οι συμμετέχοντες έκαναν διαχωρισμό μεταξύ των ανδρών και των γυναικών πολιτικών, όχι όμως με βάση την εντιμότητά τους. Οι άνδρες πολιτικοί που εμπλέκονται σε σκάνδαλα θεωρούνται λιγότερο ικανοί, ασθενέστεροι ηγέτες και λιγότερο εγκάρδιοι. Η εικόνα του άνδρα ως λιγότερο εγκάρδιου σε σχέση με τη γυναίκα συμφωνεί με τα αντίστοιχα κοινωνικά στερεότυπα φύλου, που όπως φαίνεται μεταφέρονται και στον πολιτικό χώρο.⁵⁵ Εντούτοις, η εικόνα του άνδρα ως λιγότερο ικανού ή ασθενέστερου ηγέτη δε συμφωνεί με αυτά τα στερεότυπα. Μια πιθανή ερμηνεία αυτού του φαινομένου είναι πως στην περίπτωση του σοβαρού σκανδάλου δημιουργείται στο κοινό η εικόνα ενός τυπικού πολιτικού που ενδιαφέρεται κυρίως για το προσωπικό του συμφέρον, στερεότυπο που αποδίδεται ευκολότερα σε άνδρες παρά σε γυναίκες πολιτικούς. Η επίδραση ενός ηπιότερου σκανδάλου δεν είναι τόσο δυνατή ώστε να ενεργοποιήσει παρόμοιες στερεοτυπικές αναφορές.

Για το πείραμα Α, όπου η επίδραση του φύλου είναι έντονη, πραγματοποιήσαμε μια επιπλέον ανάλυση. Σε αυτή συμμετέχουν μόνο όσοι είχαν πληροφορίες για τα αρχικά χαρακτηριστικά των

55. Βλ. σχετικά L. Huddy - N. Terkildsen, «Gender stereotypes and the perception of male and female candidates», *American Journal of Political Science*, τχ. 37, 1993, σ. 119-147. Ακόμα, L. Huddy, «The political significance of voter's gender stereotypes», *Research in Micropolitics*, τχ. 4, 1994, σ. 169-193.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4

Επιδράσεις του φύλου και των χαρακτηριστικών προσωπικότητας στις αξιολογήσεις μετά το σκάνδαλο.
Μόνο οι συμμετέχοντες που έλαβαν τη με-σκάνδαλο συνθήκη στο πείραμα Α

Αξιολόγηση πριν από το σκάνδαλο	Ψήφος	Συνολικές αξιολογήσεις		Χαρακτηριστικά προσωπικότητας		Εντιμότητα
		Αξιολόγηση	Ικανότητα	Ηγετική ικανότητα	Εργασιμότητα	
	2,18** (0,65)	2,70** (0,65)	0,66** (0,08)	0,29** (0,07)	0,36** (0,08)	0,14** (0,05)
Φύλο	-0,48 (0,35)	-0,14 (0,25)	-1,09** (0,32)	-0,74** (0,30)	-0,77** (0,30)	-0,17 (0,24)
Constant	0,72 (0,47)	0,95* (0,44)	0,637 (0,599)	2,24** (0,498)	1,66** (0,550)	0,71* (0,33)
Adj. R ²	0,061	0,083	0,331	0,113	0,134	0,035
N	177	173	178	176	176	177

* p<0,05, ** p<0,01

Σημείωση: Οι τιμές των παραμέτρων είναι μη τυποποιημένες (unstandardized) συντελεστές παλινδρόμησης, με προβλεπόμενο μέτρο απόκλισης (standard error) στις παρενθέσεις. Η αξιολόγηση πριν από το σκάνδαλο συνδέεται με την εξαρτημένη μεταβλητή. Έτσι, ψήφος πριν από το σκάνδαλο χρησιμοποιείται για την πρόβλεψη της ψήφου μετά από το σκάνδαλο, αξιολογήσεις πριν από το σκάνδαλο χρησιμοποιούνται για την πρόβλεψη αξιολογήσεων μετά από το σκάνδαλο, κ.ο.κ. Όλες οι εξαρτημένες μεταβλητές βρίσκονται σε κλίμακα 0-10. Το Φύλο είναι διχοτομική μεταβλητή, όπου 0 = γυναίκα και 1 = άνδρας. Η ικανότητα είναι διχοτομική μεταβλητή, όπου 0 = μέτρια τιμή και 1 = υψηλή τιμή. Η εντιμότητα είναι διχοτομική μεταβλητή, όπου 0 = μέτρια τιμή και 1 = υψηλή τιμή. Οι συντελεστές παλινδρόμησης Φύλο X Σκάνδαλο, Ικανότητα X Σκάνδαλο, Εντιμότητα X Σκάνδαλο, δίνουν την αλληλεπίδραση μεταξύ του κάθε χαρακτηριστικού του πολιτικού πριν από το σκάνδαλο και της έκθεσης στο σκάνδαλο. Όλα τα τεστ σημαντικότητας είναι προς μία κατεύθυνση.

πολιτικών, και έπειτα πληροφορήθηκαν για το σοβαρό σκάνδαλο ($N_A=178$) αποδεικνύει με ακόμα σαφέστερο τρόπο την αρνητική επίδραση του σκανδάλου για τους άνδρες πολιτικούς. Στη συγκεκριμένη ανάλυση, λαμβάνουμε υπόψη τις αρχικές αξιολογήσεις για τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας του πολιτικού και ερευνούμε την επίδραση του φύλου του πολιτικού στις αντιδράσεις των συμμετεχόντων.

Η παλινδρομική εξίσωση έχει ως εξής:

$$Y=b_0+b_1X_1+b_2X_2+e$$

όπου X_1 =αξιολογήσεις πριν από το σκάνδαλο και X_2 =φύλο. Η ανάλυση βρίσκεται στον Πίνακα 4.

Αυτά τα ευρήματα αναπαράγουν ακριβώς τα αποτελέσματα του Πίνακα 3. Όταν το σκάνδαλο είναι σοβαρό, οι άνδρες πολιτικοί δεν τυχάνουν ιδιαίτερης αρνητικής μεταχείρισης. Οι συμμετέχοντες είναι πρόθυμοι να τους ψηφίσουν και οι αξιολογήσεις της γενικής τους εικόνας είναι εξίσου θετικές με αυτές των γυναικών συναδέλφων τους. Ωστόσο, στην περίπτωση των συγκεκριμένων χαρακτηριστικών προσωπικότητας, το φύλο του πολιτικού επηρεάζει αρνητικά τις αξιολογήσεις της ικανότητας, της εντιμότητας και εγκαρδιότητας του πολιτικού. Οι αξιολογήσεις για άνδρες πολιτικούς είναι σε γενικές γραμμές αρνητικότερες μετά από ένα σοβαρό σκάνδαλο, εξαιρουμένης, για άλλη μια φορά, της εντιμότητας.

11. ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Με τα στοιχεία που παρατέθηκαν εδώ, ερχόμαστε πιο κοντά στην κατανόηση του ρόλου των χαρακτηριστικών της προσωπικότητας ως παραγόντων που προσφέρουν πολιτικό απυρόβλητο. Η αντίδραση του κοινού στη δίκη του Κλίντον, και τα παρεπόμενά της, που συχνά ερμηνευόταν ως απόδειξη της ελάχιστης σημασίας των χαρακτηριστικών προσωπικότητας για την εκλογή δημόσιων προσώπων, μπορεί να ερμηνευτεί διαφορετικά. Το 65% ποσοστό αποδοχής του Κλίντον για το έργο του, ενόσω ήταν Πρόεδρος, εν συγκρίσει με το ποσοστό των 35% ατόμων τα οποία τον θεωρούσαν έντιμο και άξιο εμπιστοσύνης, δε σημαίνει απαραίτητα πως το κοινό δεν ενδιαφέρεται για την εντιμότητα των αντιπροσώπων του.⁵⁶

56. Τα δεδομένα προέρχονται από το *The Washington Post*, στις 5 Απριλίου

Η παράλληλη παρουσία των υψηλών αξιολογήσεων επίδοσης και των χαμηλών αξιολογήσεων της εντιμότητας του πολιτικού δε μαρτυρούν άλλο παρά το ότι το αμερικανικό πολιτικό κοινό μπορεί να κάνει το διαχωρισμό μεταξύ απόδοσης και ηθικής. Στην περίπτωση ενός σοβαρού σκανδάλου, όπως αυτό του Κλίντον, η αρχική εντιμότητα δεν είχε σημασία ενώ η αρχική ικανότητα είχε. Από τα εξαγόμενα των πειραμάτων μπορούμε να περιμένουμε πως στη περίπτωση ενός ηπιότερου σκανδάλου, όπου η εντιμότητα δεν αναιρείται, οι προϋπάρχουσες εντυπώσεις για την ειλικρίνεια του πολιτικού θα επηρεάσουν τις αξιολογήσεις του χαρακτήρα του μετά από το σκάνδαλο.

Αναλυτικότερα, τα δύο πειράματα που παρουσιάστηκαν προσφέρουν μια ενδεχόμενη απάντηση στο ερώτημα γιατί ορισμένοι πολιτικοί αξιολογούνται θετικότερα μετά από ένα επιβλαβές σκάνδαλο εν συγκρίσει με άλλους. Όταν το σκάνδαλο είναι σοβαρό, οι πολιτικοί που έχουν τη φήμη ότι είναι ικανοί τυγχάνουν καλύτερης αντιμετώπισης εν συγκρίσει με αυτούς που θεωρούνται λιγότερο ικανοί. Το παράδειγμα Κλίντον-Λιουίνσκι ταιριάζει ιδιαίτερα στην περίπτωση αυτή. Πολλοί μελετητές της κοινής γνώμης ισχυρίστηκαν πως ο Κλίντον κατάφερε να αποφύγει τις αρνητικές συνέπειες του σκανδάλου γιατί ένα ευρύ μέρος του πολιτικού κοινού θεώρησε τη σχέση του με την Μόνικα Λιουίνσκι θέμα καθαρά προσωπικό. Άλλοι ερευνητές υποστήριξαν ότι η καλή κατάσταση της οικονομίας καθώς και η αρχικά υψηλή δημοτικότητα του Κλίντον συνέτειναν στην ομαλή αντίδραση του κοινού. Τα πειραματικά ευρήματα βρίσκονται σε συμφωνία με τη δεύτερη άποψη. Και στα δύο σκάνδαλα που εξετάστηκαν εδώ –τα οποία ηθελημένα δεν ήταν ταυτόσημα της περίπτωσης Κλίντον– παρατηρείται το ίδιο φαινόμενο. Οι ικανοί πολιτικοί ζημιώθηκαν λιγότερο από τους αντίστοιχα λιγότερο ικανούς πολιτικούς που αντιμετώπιζαν την ίδια κατηγορία.

Στο πείραμα Α, οι έντιμοι πολιτικοί δεν απαλλάχθηκαν από τις αρνητικές συνέπειες του σοβαρού σκανδάλου. Παρά την έμφαση στον προστατευτικό ρόλο της γενικής θετικής φήμης από τις μέχρι σήμερα έρευνες, όπως βλέπουμε εδώ η επίδρασή της εξαρτάται σε πολύ μεγάλο βαθμό από τα συστατικά στοιχεία της και από το

πλαίσιο μέσα στο οποίο εξετάζεται. Η έρευνά μας επαληθεύει σε κάποιο βαθμό τη θεωρία της «ασπίδας προστασίας» που υποστήριξε ο Fenno, όταν η φήμη του πολιτικού βασίζεται στην ικανότητά του.⁵⁷ Δεν υπάρχουν, ωστόσο, ικανοποιητικές ενδείξεις στο πείραμα Α ότι η πολιτική φήμη που βασίζεται σε στοιχεία εντιμότητας θα καταφέρει να προστατεύσει έναν πολιτικό που εμπλέκεται σε ένα σοβαρό σκάνδαλο.

Ωστόσο, στο πείραμα Β, όταν το σκάνδαλο είναι ηλιότερο, η εντιμότητα του πολιτικού παίζει σοβαρό ρόλο, γεγονός που επαληθεύεται στη σημασία που της αποδίδουν οι πολιτικοί υποψήφιοι της καμπάνιας 2000 στη διαμόρφωση της δημόσιας εικόνας τους. Η εντιμότητα μπορεί σε ορισμένες περιπτώσεις να αποδειχθεί χαρακτηριστικό εξίσου σημαντικό με την ικανότητα, όπως βλέπουμε στο πείραμα Β. Καταλήγουμε, λοιπόν, πως η επίδραση των χαρακτηριστικών προσωπικότητας στη γνώμη του κοινού για τους πολιτικούς δεν μπορεί να νοηθεί ανεξάρτητα από το πλαίσιο μέσα από το οποίο αναλύονται. Επιπλέον, καμία από τις δύο πειραματικές έρευνες δεν παρέχει στοιχεία που να υποστηρίζουν την υπόθεση των McGraw κ.ά., σύμφωνα με την οποία οι πολιτικοί οι οποίοι θεωρούνται αξιόλογοι αντιμετωπίζονται με αυστηρότερα κριτήρια στην περίπτωση ενός σκανδάλου.⁵⁸ Ενώ εξετάσαμε το ενδεχόμενο οι έντιμοι πολιτικοί να τιμωρούνται αυστηρότερα για τις παρατυπίες τους, δε συναντήσαμε στοιχεία που να επαληθεύουν αυτή την υπόθεση.

Σχηματισμός εντυπώσεων

Παρότι αρχικά αντιμετωπίσαμε τα μοντέλα συνοχής ατομικών χαρακτηριστικών προσωπικότητας και στερεοτύπων ως εκ διαμέτρου αντίθετων, καταλήγουμε ότι και οι δύο θεωρίες σχηματισμού εντυπώσεων επαληθεύονται σε κάποιο βαθμό. Όταν το σκάνδαλο ήταν σοβαρό, το πολιτικό κοινό είχε την τάση να ανακαλέσει την υποστήριξή του για τους έντιμους, και όχι για τους ικανούς πολιτικούς. Οι ψηφοφόροι έδωσαν μεγαλύτερη προσοχή σε αυτή την πληροφορία, η οποία διέφερε από την αρχική τους εικόνα για τον πολιτικό. Από την άλλη, ωστόσο, τιμώρησαν τους άνδρες πολιτικούς αυστηρότερα για την εμπλοκή τους σε ένα σοβαρό σκάνδαλο,

57. Βλ. R. Fenno, 1978, ό.π.

58. Βλ. σχετικά K. McGraw - R. Timpone - G. Bruck, 1991, ό.π.

επιβεβαιώνοντας με αυτό τον τρόπο τον ισχυρότατο ρόλο των στερεοτύπων.

Σε θεωρητικό πλαίσιο, τα δύο αυτά μοντέλα είναι δυνατόν να είναι περισσότερο συμβατά απ' όσο περιμένει κανείς αρχικά. Ορισμένοι ερευνητές προτείνουν ότι οι πολίτες δεν επεξεργάζονται τις νέες πληροφορίες βασιζόμενοι αποκλειστικά σε χαρακτηριστικά του υποκειμένου ή σε στερεότυπα, αλλά μάλλον συμψηφίζουν πληροφορίες που αφορούν ένα συγκεκριμένο υποκείμενο με προσδοκίες οι οποίες προέρχονται από κοινωνικά στερεότυπα.⁵⁹ Σύμφωνα με αυτή τη νέα σχολή, η ενεργοποίηση μεμονωμένων ατομικών χαρακτηριστικών, καθώς και προσδοκιών ομαδικών χαρακτηριστικών έχει σαν αποτέλεσμα να προσλαμβάνονται πολύ περισσότερες πληροφορίες για το υποκείμενο. Συγκεκριμένες έρευνες στο χώρο αυτό μαρτυρούν ότι είναι σχετικά εύκολη διαδικασία η εναλλαγή ατομικών και στερεοτυπικών πληροφοριών κατά τη διαδικασία διαμόρφωσης εντυπώσεων.⁶⁰

Πιστεύουμε πως αυτό ακριβώς συνέβη και εδώ. Όταν οι συμμετέχοντες διαμόρφωσαν αρχικά την εντύπωσή τους για τον πολιτικό, δεν υπήρξαν διαφορές μεταξύ των γυναικών και ανδρών πολιτικών. Οι συμμετέχοντες αξιολόγησαν τους πολιτικούς με βάση τα ατομικά τους χαρακτηριστικά (την ικανότητα ιδιαίτερα), τα οποία και έπαιξαν σημαντικό ρόλο στις αξιολογήσεις μετά το σκάνδαλο. Είδαμε όμως ότι ενεργοποιήθηκαν και στερεότυπα φύλου, τα οποία συνέτειναν στο να αξιολογούνται οι άνδρες πολιτικοί πιο αρνητικά στην περίπτωση του σοβαρού σκανδάλου. Τα στερεότυπα που λειτούργησαν σε αυτή την περίπτωση δεν επαλήθευσαν τη συνήθη εικόνα των ανδρών ως περισσότερο ικανών από τις γυναίκες και των γυναικών ως περισσότερο έντιμων από τους άνδρες. Αντίθετα, οι άνδρες τιμωρήθηκαν αυστηρότερα με βάση ένα άλλο στερεότυπο, αυτό του τυπικού «διεφθαρμένου» πολιτικού. Στην περίπτωση του σοβαρού σκανδάλου θεωρήθηκαν λιγότερο ικανοί,

59. Βλ. σχετικά R.S. Wyer - L.L. Martin, 1986, ό.π.

60. Βλ. S.T. Fiske - S.L. Neuberg - A.E. Beattie - S.J. Milberg, «Category-based and attribute-based reactions to others: some informational conditions of stereotyping and individuating processes», *Journal of Experimental Social Psychology*, τχ. 23, 1987, σ. 339-427. Ακόμα, βλ. S.T. Fiske - S.L. Neuberg, 1990, ό.π. Επίσης, βλ. J. Leyens - V.Y. Yzerbyt - G. Schadron, «The social judgeability approach to stereotypes», στο W. Stroebe - M. Hewstone (επιμ.), *European Review of Social Psychology*, τόμ. 3, 1992, σ. 91-120.

ακατάλληλοι ηγέτες και ψυχροί. Οι γυναίκες πολιτικοί μπόρεσαν να διαφύγουν της εικόνας του πολιτικού που δρα με βάση το προσωπικό του μόνο συμφέρον, ερήμην του εκλογικού κοινού, και αδιαφορεί για τις ευθύνες του.

Είναι πλέον εμφανές πως η μελέτη των σκανδάλων και της εκλογικής συμπεριφοράς δεν μπορεί να αγνοεί τα χαρακτηριστικά που συγκροτούν τη δημόσια εικόνα των πολιτικών προσώπων. Οι έρευνες που παρουσιάζονται στο παρόν άρθρο επιβεβαίωσαν το σημαντικό ρόλο των χαρακτηριστικών προσωπικότητας για την επίτευξη του πολιτικού απυρόβλητου⁶¹ έχουν όμως, όπως κάθε ερευνητική προσπάθεια, συγκεκριμένους περιορισμούς. Όπως σε κάθε πειραματική έρευνα, αναγκαστικά αναλύεται εδώ ένας μικρός μόνο αριθμός από τους ποικίλους παράγοντες που είναι δυνατόν να επιδρούν στο φαινόμενο του πολιτικού απυρόβλητου. Τα σκάνδαλα που εξετάζονται είναι και στις δύο περιπτώσεις οικονομικά, και τα πολιτικά προφίλ που παρουσιάζονται είναι απλοποιημένα.⁶¹ Επίσης, καθώς χρησιμοποιήσαμε δείγμα φοιτητών και όχι ένα τυχαία επιλεγμένο μέρος του πληθυσμού, οφείλουμε να αναγνωρίσουμε τα όρια της γενίκευσης των ευρημάτων μας.

Καταλήγουμε λοιπόν με τη διαπίστωση πως είναι αναγκαίο, προκειμένου να μπορέσουμε να κατανοήσουμε την πολυπλοκότητα και τη δυναμική των σημείων του πολιτικού απυρόβλητου το οποίο και μελετάμε, να προχωρήσουμε σε περισσότερες και σε εις βάθος έρευνες της αλληλεπίδρασης των κεντρικών χαρακτηριστικών της πολιτικής προσωπικότητας, όπως η ικανότητα και η εντιμότητα, και των διαφόρων τύπων πολιτικών σκανδάλων. Τα παραδείγματα που χρησιμοποιούνται εδώ προέρχονται από τον αμερικανικό πολιτικό χώρο. Τα τελικά συμπεράσματα, ωστόσο, μπορούν να αναπτυχθούν και πέραν της αμερικανικής πολιτικής σκηνής, καθώς το θεωρητικό πλαίσιο που προκύπτει από τα πειραματικά ευρήματα, μπορεί κάλλιστα να αποτελέσει τη βάση για μια έρευνα του ελληνικού πολιτικού χώρου.

61. Η συνειδητή επιλογή να χρησιμοποιήσουμε μόνο τον οικονομικό τύπο σκανδάλου, στη συγκεκριμένη περίπτωση οφείλεται στην προσπάθειά μας να μελετήσουμε τις επιδράσεις των χαρακτηριστικών προσωπικότητας σε όσο το δυνατόν σταθερότερο περιβάλλον και μεταβάλλοντας μόνο το βαθμό σοβαρότητας του σκανδάλου και όχι τον τύπο του. Σε άλλες έρευνες αναλύεται ο ρόλος των χαρακτηριστικών προσωπικότητας υπό διαφορετικό περιβάλλον σκανδάλου.